

ГАЗЭТА ВЫХОДЗІЦЬ РАЗ У ТЫДЗЕНЬ — ЦАНА 50 Н. ФЭН.

ВОРГАН БЕЛАРУСКАЙ НАЦЫЯНАЛЬНА-ВЫЗВОЛЬНАЙ ДУМКІ

DIE WEISSRUTHENISCHE ZEITUNG „BAĆKAUŠČYNA" („VATERLAND")

Herausgeber: Wladimir BORTNIK

Postadresse: Die Weissruthenische Zeitung „Baćkauščyna" („Das Vaterland"), (13 b) München 19, Schliessfach 69.

Druck. „LOGOS", Buchdruckerei u. Verl., G.m.b.H., München 19, Bothmerstr. 14

Цана: Нямеччына: на год. — 14,— м.; 6 м-цаў — 7,50 м.; 3 м-цы — 4,25 м.; **ЗША і Канада:** на год — 8,— д.; 6 м-цаў — 4,50 д.; 3 м-цы — 2,50 д.; 1 нумар — 0,20 м. **Ангельшчына й Аўстралія:** 39 шыл.; 21 шыл.; 12 шыл.; 1 шыл. **Бэльгія:** 210 фр.; 120 фр.; 75 фр.; 5 фр. **Францыя:** 800 фр.; 450 фр.; 250 фр.; 20 фр. **Аргентына:** 80 пэз.; 45 пэз.; 25 пэз.; 2 пэз. **Перасылка лётніцкай поштай каштуе падвойна. Падвойныя нумары каштуюць падвойна. Паадзіночныя нумары газэты разам з «Каласкамі» ўважаюцца за падвойныя.**

Банковае конто: Zeitung „Baćkauščyna", Konto Nr. 357-125, Bay. Hypotheken- u. Wechselbank, München.

LE JOURNAL BIELORUSSIEN „LA PATRIE"	DIE WEISSRUTHENISCHE ZEITUNG „DAS VATERLAND"	THE BELORUSSIAN NEWSPAPER „THE FATHERLAND"

№ 50-51 (534-535) — Каталіцкія Каляды 1960 г. — ГОД ВЫДАНЬНЯ 14

Ізь Сьвятымі Калядамі!

Дарагія ў Хрысьце Беларусы!

У гэты сьвяты час, калі Царква ў сваіх абрадах, малітвах і літургічных сьпевах прыпамінае нам вялікую тайну ўцелаўленьня й нараджэньня Сына Божага, мы перадаём вам шчырае хрысьціянскае прывітаньне й пажаданьні і багаславім вас на далейшую стойкасьць і вытрываласьць у змаганьні за годнасьць чалавека й яго правы.

Нам добра ведамыя сьньняшнія абставіны нашых братоў на Бацькаўшчыне. Там быццам у імя поступу й дабрабыту ўвесь магутны дзяржаўны апарат накіроўваецца ня дзеля чаго іншага, як толькі каб забіць дадзенае права чалавеку ад Бога на свабоду слова, на свабоду выбару працы й на свабоду сумленьня.

Паўтараецца бэтлеемская драма. Калі Хрыста — нявіннае Дзіцятка, туліла ў сваіх абняцьцях Прачыстая Маці, то Гэрад, быццам у вабарону сваіх правоў і свайго валадарства, хітра абдумоўваў сяродкі згубы для Збаўцы сьвету. І ў сваім злачыне не паўстрымоўваўся ў забойстве нявінных бэтлеемскіх дзетак, равесьнікаў Хрыстовых.

Аднак ці-ж магчыма забіць праўду?

Ніколі! Чым больш цёмныя сілы стараюцца яе зацьміць, тым ярчэй яна разгараецца.

Бачучы аднак нелады ў сьвеце й ня раз адчуваючы фізычную й маральную стому, не адзін з нашых братоў там у Савецкай Беларусі і тут на чужыне ў вялікім расьцярушаньні, гатоў заламацца і адрачыся ўсяго таго, чым жылі й дыхалі нашыя глыбока веруючыя дзяды й прадзеды.

Дарагія Браты і Сёстры!

Хрыстос які быў учора, такім сяньня й навекі! У канчатковым розыгрышу ён будзе пераможнікам.

Трэба нам аднак зразумець тую глыбокую хрысьціянскую праўду, што дзеля сваіх уласных і ўнасьледжаных ад нашых родзічаў грахоў, пакуль мы на гэтым сьвеце, мы толькі пільгрымы да мэты і дарэмна мы шукалі-б тут поўнага шчасьця. Сэрца людзкое па сваей прыродзе накіраванае да бесканечнага, да неабсяжнага, да вечнага і здаволіць яго можа выключна яго тварэц-Бог, які па сваей сутнасьці і ёсьць неабмежаваны ў дасканаласьцях, вечны ў сваей шчасьлівасьці, апошні прыстанак і мэта чалавека.

Празванілі нам сяньня вушы лёзунгі розных хвальшывых пракокаў аб зямным раю мільянэраў і аб дасягальным шчасьці пралетараў. Дык каб-жа тыя лёзунгі асталіся толькі на паперы! Нажаль, насільнае праводжаньне іх у жыцьцё каштуе нашаму народу шматлікіх ахвяраў. У імя бязбожнага гуманізму топчуцца правы адзінкі й цэлых народаў. Дасягненьні тэхнікі выкарыстоўваюцца — часта вельмі-ж наіўна — супраць рэлігіі й існаваньня Бога. Рэлятывізм адносна маральных прынцыпаў, характэрны ня толькі для вызнаўцаў марксістаўскага сьветапагляду, ўласьцівы так-жа й для г. зв. капіталістычных клясаў, спрычыняе недавер і напружанасьць у сьвеце. Адкінуўшы Бога, каму-ж тады верыць і на чым апёрціся?

І так на ўсім кругазоры сьвету дарэмна мы шукалі-б іншага надзейнага пункту на шляху чалавека да свайго прызначаньня апрача бэтлеемскае зоркі. Яна паказвае нам Бога-чалавека, які зь любові да нас стаўся адным з нас: І Слова сталася целам і прабывала паміж намі — і мы бачылі славу Ягоную, славу як адзінароднага ад Айца — поўнае ласкі й праўды (Ян, І, 14).

Абставіны, у якіх прыйшоў Хрыстос на сьвет, прысланялі Яго запраўдную веліч і моц і не малой вымагалі веры ад бэтлеемскіх пастушкоў і ад мудрацоў Усходу, каб у сьціплым дзіцяці прызнаць Бога й Збаўцу людзкога роду. Так яно ёсьць і да сяньня: запраўдная Хрыстовая навука ня прынаджвае да сябе танна крыклівай прапагандай, але дзейнічае аздараўляючай сілай на пакорны розум і перамяняе сэрцы тых, хто добрай волі.

Бэтлеемская зорка з усей яе сымболікай красы, дабра й хрысьціянскай любові зьяўляецца адзінай надзеяй і нашага зьбянтэжанага беларускага жыцьця як там на шматпакутнай Бацькаўшчыне, так і тут на чужыне.

Пераходзячы ад сымболікі да фактаў канкрэтных, няхай нам будзе дазволена ўспомніць у першым нашым пастырскім пасланьні аб некаторых здарэньнях, якія мелі месца ў мінаючым 1960 годзе, а якія бяз сумлеву не асталіся бяз уплыву на нашае беларускае жыцьцё тут на эміграцыі, а так-жа, трэба спадзявацца, і там на Бацькаўшчыне. Мы адзначаем два такія здарэньні: у лютым І-шы Зьезд Беларускіх Каталіцкіх Сьвятароў на чужыне, які адбыўся ў Рыме з волі і пры дапамозе Айца Сьв. Яна XXIII, назначэньне й высьвячэньне ў маей недастойнай асобе беларускага каталіцкага біскупа ў час Міжнароднага Эўхарыстычнага Кангрэсу ў Мюнхэне.

Апостальскі Пасад, бяручы пад увагу той факт, што Беларусы каталікі лацінскага абраду дэ юрэ маюць свайго біскупа ў васобе Яго Дастойнасьці Балеслава Слосканса, Апостальскага Адміністратара Менскага й Магілёўскага, уважаў мэтазгодным даць яму ў дапамогу біскупа Беларуса ўсходняга абраду.

Запачаткаваць беларускую герархію, зьнішчаную насільлем і несправядлівасьцю, — гэты вялікі гонар і вялікі цяжар выпаў з волі Божай і Апостальскага Пасаду на маю долю.

У першую тады чаргу дзякую Ўсемагутнаму Богу за Яго міласэрдзе над намі. Бог у сваім провідзе дае рост травінцы, хістанай подыхам ветру, кіруе доляй адзінкі й цэлых народаў.

Так-жа выказваю ўдзячнасьць Айцу Сьв. Яну XXIII, які ў кароткі час свайго служэньня справядліва здабыў тытул Айца хрысьціянскага адзінства й дабрадзея беларускага народу. Ён-жа ў час ласкава вызначанай мне аўдыенцыі (20-га жніўня) багаславіў мяне як добры

(Заканчэньне на 2-ой бач.)

КРАСА І СЭНС КАЛЯД

Коляды — Хрыстовыя Народзіны — гэта наймілейшае з усіх сьвят у годзе. Ніякае іншае сьвята ня будзіць у людзкой душы гэтулькі чулых успамінаў, пабожнай рамантыкі. Год за годам у марознай атмасфэры сьнежня разгалосна весьцяць нам яго званы сьвятыняў, і людзкі дух агартае тады таёмная багавейнасьць, апавіваючая анельскую дабравесьць: **«Сяньня... нарадзіўся вам Збавіцель».** Штогод сьвяткуем гэтае Нараджэньне ў духу нявінна-вясёлае дзіцячае паэзіі, наагул рэлігійнай захоплíва настройваючай радасьці.

Калядныя Сьвяты — гэта чароўная ніць, што вяжа мінуўшчыну з будучыняй. Штогод — як толькі залатыя зоркі замігцяць на небе, а пры засланым пахучым сенам і белым абрусам стале засядзе радня, дзіўна адраджаецца ў памяці мінулае... Старыя мэлёдыі й наіўныя словы калядак, хісткое полымя сьвечак на ялінцы — усё гэта выклікае ў душы ўспаміны зь мілых маладых гадоў шчырае веры, што ня мудравала й ня пытала, а толькі дзякавала Богу за тое, што спаслаў Свайго Сына, прынёсшага супакой і лад людзям добрае волі. А ў веку дасьпелым тыя, што на шляху жыцьця не забылі яшчэ малітвы, просяць у той сьвяткавальнай хвіліне пасланць ім непахісную веру й добрую волю, безь якое людзкой натуры неўмагату прыняць з пакорным энтузіязмам гэтую радасную вестку ды аднайсьці сябе і ўсабешні супакой.

З усіх хат зьвіняць песьні, славячыя — проста песьцячыя — малую Божую Дзяціну, падзіўляючых анелаў і захопленых пастушкоў. І зьліваюцца іхнія сьпевы зь літургічнымі ў сьвятынях ды з званіцаў нам у вадну чароўна-сымфанічную кантэмпляцыю тае Сьвятое пераствараючае гісторыю Падзеі. У чародных акордах плывуць з бэтлеемскіх палёў словы, што маюць перажыць усе буры і негадзь, наагул — дачаснасьць. Зь ілюмінаваных аўтароў, з разгамоняных амбонаў крынічыць надзея, бадзёрасьць, непераможная сіла новага жыцьця. Кажны затоплены ў малітве, спадзеве й эгзальтацыі не паддаецца цяжару жыцьця, але падштурхваны тысячамі, чуе ў сабе сілу тых тысячаў і пасоўваецца ёю наперад.

У тую Вялікую Ноч — бывае — устаюць цені даўно ўжо паўміраўшых, ці па сьвеце расьцярушаных, аб якіх думкі ледзь толькі тлеюць у памяці — мярэчацца бы зоркі, міргаючыя із-за хмар няпэўным блескам, ці водгаманам з засьветаў.

*

Але ня ўсім дазволена ў радасным супакоі сьвяткаваць Народзіны Хрыстуса. Часамі амарочваецца яно балючымі ўспамінамі, якіх ня можа пагасіць ніякая сьвяточная эгзальтацыя. Сягнем толькі думкай да тых краін бяздольля горкага й жаху, дзе ў замерзлых сібірскіх тайгах і тундрах ці ўдушлівых лягерах і бараках няшчасныя выгнанцы, пры жухлай мо толькі лучынцы калядуючы, спамінаюць шчасьлівае мінулае зь дзяцінства. Ці ня ўціскаецца тады ў горла гнятучымі сударагамі балючая туга па мілай супакойнай вёсцы, радні ды волі? Ім цяжка сунімаць ад пераўтомленьня тужліву ўяву. Празь сьлёзы сіляцца ўявіць небаракі вобразы свабоднага вольнага жыцьця, а шкляныя іх вочы выглядаюць на чакаючыя цуду. Чакаюць хоць пісулькі якое з дому, але адабрана ім нат і тая крышка пацехі, што сплывае з маленькае паперынкі, загрызмоленае рукою найдаражэйшых. Для іх сустрыманы гон часу, як і для мільёнаў іншых «перевоспитованных», для іх замігціць у гэтым годзе зорка, апавяшчаючая супольную Куцьцю Сьвятую.

Для тых усіх, што тужаць із катаргаў і вязьніц сібірскіх, казахстанскіх або з хмарадзёраў бяздушных заморскіх па роднай свабодзе, шляхі вяртаньня заблытаны, калі не дратамі калючымі, дык палітыкамі магучымі ... І з штораз большаю горыччу заціскаюцца кулакі зьняверанае, вынарадаўлянае эміграцыі, расьцярушанае па ўсім сьвеце. Ня ўсюды вось-жа відна сяньня сьвяткавальная радасьць, шмат бо людзей прыгноблена журботнымі думкамі аб няпэўнай будучыні і аб неперастаўна зьвіхнёнай сучаснасьці.

Аднак, калі ў містычна-пабожнай сьвяткавальнай задуме ўпрытомнім сабе спрадвечную праўду:

Збавіцель родзіцца між намі —
Чакана Праўда-Гожасьць-Любоў —

тады ажывае ў зьняверaным сэрцы вера ў форме вершу Якуба Коласа:

Пойдзе дымам ўсё ліхое,
Ўсё, што душыць нас і гне,
Верце — жыцьце залатое
Будзе ў нашай старане!..

(Заканчэньне на 2-ой бач.)

Дарагія ў Хрысьце Беларусы!

(Заканчэньне зь 1-ай бач.)

бацька і перадаў сваё апостальскае багаславенства ўсім Беларусам на Бацькаўшчыне й на чужыне.

У канцы жадаю падзякаваць Яго Дастойнасьці Біскупу Балеславу, дарагім сьвятаром і ўсім братом і сёстрам Беларусам каталіком і праваслаўным, якія былі ласкавы прыслаць мне свае прывітаньні й нажаданьні, а некаторыя зь іх так-жа прыняць удзел у ўрачыстасьцях хіратоніі, якую я атрымаў з рук Яго Дастойнасьці Архібіскупа Івана Бучкі, а якая пры нагодзе Эўхарыстычнага Кангрэсу, дзякуючы міжнароднай прэсе й радыё, шырокім рэхам разыйшлася па сьвеце.

У некаторых прывітальных лістох дарагіх маіх суродзічаў былі выказаныя вельмі цэнныя думкі й падсказаныя навет канкрэтныя пляны дзеяньня па адрысу новага біскупа. Я вельмі ўдзячны за іх і, падобна як эвангелічны купец, кажную зь іх, як дарагую пэрлу, буду сьцерагчы й паводля змогі ажыцьцяўляць. На ўсё аднак патрэбныя час, большая згуртаванасьць Беларусаў між сабой і гарачэйшая вера ў Бога.

Нам патрэбна большага адзінства. Гаворачы аб адзінстве, разумею яго ў найшырэйшым абсягу: адзінства нашай нацыі. Яе нішчаць з аднаго боку хутка ўспрыманая асыміляцыя, а з другога разьбіваюць яе й аслабляюць дробныя групоўкі, для каторых прычынай паўставаньня часта зьяўляецца не палітычная праграма, глыбока абдуманая і ўзапраўды патрэбная, а проста асабістыя недаразуменьні й амбіцыі. А ўсе-ж мы добра ведаем, што ў вадзінстве сіла і што падзеленае валадарства, чыё-б яно ня было, доўга не патрывае.

Іншай балючай нашай патрэбай на эміграцыі ёсьць нашае собскае беларускае школьніцтва і ўзгадаваньне ў духу хрысьціянскім нашых дзетак. Добра, калі мы маем нашыя арганізацыі, газэты, кніжкі, але калі ня будзе нашых школаў, інтэрнатаў, расплывёмся мы й загінем у чужым моры.

Нам патрэба веры гарачай, жывой, творчай у Хрыста, у Бога, у яго надпрыродную ласку. Няхай нас Бог бароніць ад веры, што толькі дзеліць, сварыць між сабою, творыць сэкты і раздуваецца, як бурбалка мыльная, што не адрозьнівае зерня ад мякіны: сутнасьці рэлігіі ад яе абраду, веры выпаласканай з усякай маралі.

У гадавіну Нараджэньня Хрыста, калі мы добрым звычаем адзін другому перасылаем шчырыя пажаданьні, я такжа пакорны сын беларускага народу, якога Бог захацеў узвысіць да годнасьці аднаго зь яго апосталаў, жадаю для нашых братоў эмігрантаў большага адзінства, жывейшага зацікаўленьня школьніцтвам і ўзгадаваньнем наймаладшага пакаленьня, а так-жа гарачэйшай Хрыстовай веры.

Пры гэтай нагодзе вітаю я ўсіх братоў і сёстраў Беларусаў, а перадусім тых, што, нясучы цяжкі крыж рэлігійнага й нацыянальнага перасьледваньня на Бацькаўшчыне, надзейна чакаюць лепшых дзён; тых, што бяз дай прычыны апынуліся за кратамі турмаў або ў лягерах Сібіру; тых, што церпяць разлуку із сваімі сем'ямі й блізкімі.

Мы молім Госпада Хрыста за ўсіх, каб усім нашым братом Ён даваў дастаткова сілаў пераносіць галечу, крыўды, маральны й нацыянальны зьдзек, каб скарацілі дні нашага выгнаньня.

Калі ў ціхую калядную ноч — наўсуперак усім натугам бязбожнікаў — Беларусы на Бацькаўшчыне хрысьціянскім звычаем засядуць за стол, пакрыты белым абрусом і застаўлены, хаця й небагатымі, але традыцыйнымі патравамі, тады — я ўпэўнены — зьбяромся ўсе мы ў духу й праўдзе, а вогнішчам нашага злучыва будзе Хрыстос, якому чэсьць і слава на векі вечныя.

† Часлаў Сіповіч
Біскуп тыт. Марыямітанскі

Рым, 25. XII. 1960

Патрыятызм ці нявольніцтва?

Маскоўскі цівун над беларускай моладзяй ці першы сакратар ЦК камсамолу БССР Л. Максімаў 23 лістапада выступіў у Маскоўскім радыё з рэпартажам «Моладзь насустрач пленуму ЦК КПСС», г. зн. пленуму, які ўжо адбыўся ў сьнежні бягучага году ды які падсумаваў вынікі катаржнай працы савецкіх грамадзян 1960 году.

З налётам рамантызму ён малюе найперш тыя турботы, зь якімі сустрэлася беларуская моладзь пры разьвязаньні праблемы, як найлепш паслужыць партыі ды пасьпяхова выканаць заданьні другога году сямігодкі. На дапамогу моладзі прыйшла партыя. Як родная маці, яна парадзіла: направіць моладзь на адстаючы ўчастак сельскай гаспадаркі — на калгасныя й саўгасныя жывёлагадоўляныя фэрмы, абсадзіць моладзяй, асабліва дзесяціклясьнікамі, усе жывёлагадоўляныя фэрмы рэспублікі. І моладзь падхапіла гэтую ініцыятыву: яна падтрэ нос сваім бацьком, што за саракагодзьдзе савецкай улады не змаглі аваладаць усімі радасьцямі камуністычнай працы.

Як цьвердзіць Л. Максімаў, камсамол і моладзь БССР адразу пастанавілі адкарміць 1 мільён сьвіней, закантрактаваць і выгадаваць 500 тысяч цялят, вырасьціць 6 мільёнаў галоў птушкі, 2,5 мільёна трусоў, заараць і дагледзіць 2,5 разоў больш чымся ў мінулым годзе кукурузы, г. зн. на 300 тысячах гэктараў.

Моладзь так пранялася гэтым сваім заданьнем, што цэлымі клясамі з школьнай лаўкі адпраўлялася на жывёлагадоўляныя фэрмы ці на кукурузныя палі, як гэта, напрыклад, зрабілі дзесяцікляснікі Хахлоўскай і Малалівістоеўскай сярэдніх школ. Сярод камсамольскай моладзі разгарнуўся «авангардаўскі» рух, калі па прыкладу камсамольскай арганізацыі калгасу «Авангард» Магілеўскага раёну цэлымі арганізацыямі пайшлі на калгасныя й саўгасныя жывёлагадоўляныя фэрмы. Пасьлядоўнікаў гэтага руху цяпер налічваецца ў рэспубліцы каля 300 адзінак.

Гэтыя «патрыятызм» беларускае моладзі найбольш выявіўся ў тых асаблівасьцях, што большасьць моладзі забавязалася даглядаць ці выгадоўваць у вадзіночку па 1 500 сьвіней, па 20-30 тысячаў галоў птушкі. Прыкладам, сьвінарка-камсамолка саўгасу «Полата» Галіна Лагунова забавязалася адкарміць у 1960 годзе 1 500 сьвіней, і ўжо за дзевяць месяцаў яна выкарміла 1 020 адзінак агульнай вагой у 989 цэнтнэраў; сьвінарка саўгасу «Бануць» Ліда Баравіцкая таксама забавязалася адкарміць у гэтым-жа годзе 1 500 сьвіней, і выкарміла за дзесяць месяцаў 1 301 сьвіню агульнай вагой у 977 цэнтнэраў. Тое самае й з птушатнікамі. Камсамолка Клаўдзя Косіцава з Полаччыны выгадавала 27 тысячаў галоў птушкі, нейкая Аліна з калгасу «Дружба» — 26 тысячаў і Антаніна Бандзёвіч — 23 тысячы галоў птушкі й г. д.

Сума-сумарум, як паведамляе Л. Максімаў, моладзь БССР у бягучым годзе адкарміла 550 тысячаў сьвіней і больш 6 мільёнаў галоў птушкі. Ён дае слова Маскве, што гэтае адставаньне беларускай моладзі будзе выраўнена ў наступным годзе, а ў гадоўлі птушкі ўжо ў 1962 годзе дамкне межаў сямігодкі. Адным словам, аптымізм Максімава ўпэўнівае, што праз год-два Беларус назаўсёды пакончыць з сваёй «нацыянальнай» еміняй — бульбай і пэройдзе поўнасьцяй на мяса, асабліва на кураціну ці трусяціну. А як-жа: калі 200 камсамолак можа вырасьціць 6 мільёнаў галоў птушкі (з разьлікам па 30 тысячаў на асобу) і 666 сьвінарак — выгадаваць 1 мільён сьвіней (з разьлікам па 1 500 на сьвінарку), дык якіх вынікаў могуць дасягнуць, напрыклад, каля 70 тысячаў чалавек моладзі, лік, які ўжо ў 1960 годзе быў накіраваны партыяй на фэрмы. Можна-ж пасласць сюды яшчэ больш моладзі ды запатрабаваць ад яе большых заданьняў: не па 1 500 сьвіней і 30 тысячаў галоў птушкі, але, скажам, па 2-2,5 тысячы сьвіней і 40-50 тысячаў галоў птушкі ад аднае сьвінаркі ці птушніцы. Тым больш, што хапае для гэтае працы й «дабраахвотнікаў» і іхнае «добрае волі». Для партыі — усё... Ды й бацькі гэтае моладзі ўсё-ж такі не сядзяць бяз працы, асабліва пры падобных клопатах партыі.

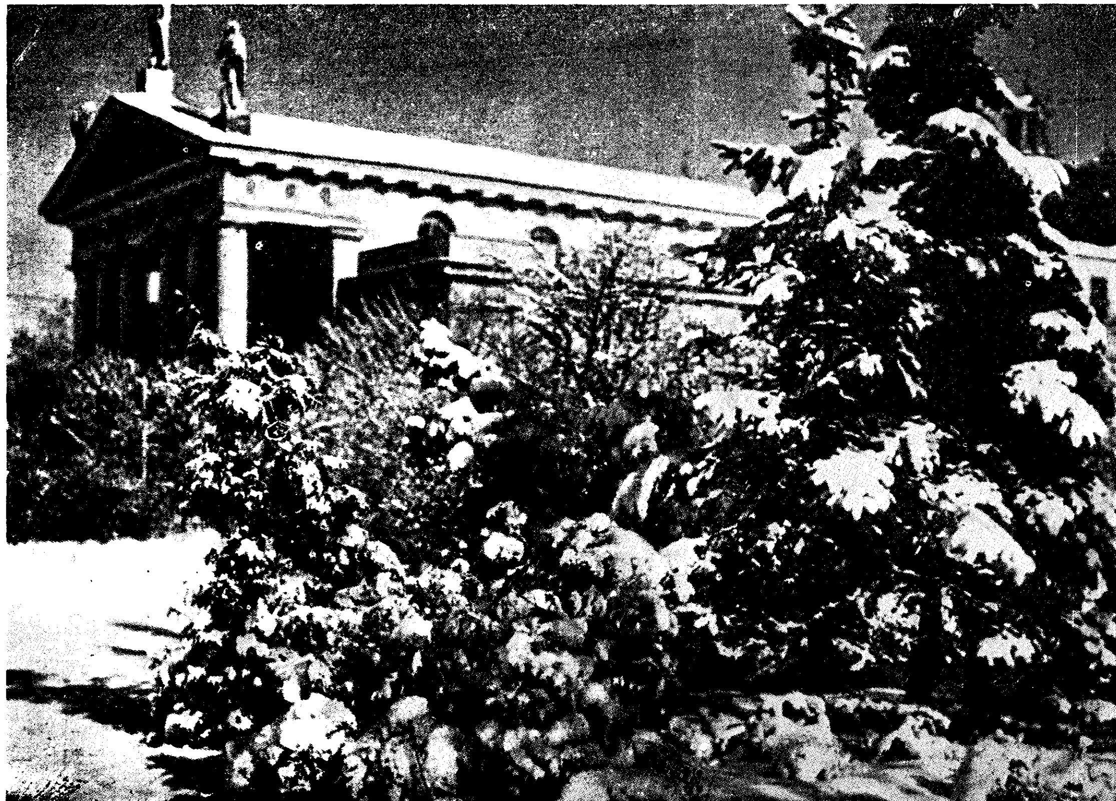
На чым-жа будуюцца падобныя мары й як усё гэта праводзіцца ў жыцьцё?

На 21 зьезьдзе камсамолу БССР, што адбыўся ў канцы 1959 году, прымыкаючы да вызваў сьнежаньскага пленуму ЦК КПСС, камсамольская верхавіна — маскоўскія цівуны — пастанавіла закантрактаваць у калгасьнікаў ці працаўнікоў і выгадаваць **пры скромных гаспадарках бацькоў моладзі** 500 тысячаў цялят, адкарміць 800 тысячаў сьвіней, 6 мільёнаў галоў птушкі й каля 2,5—3 мільёнаў трусоў. У сувязі з гэтым яна пастанавіла таксама выдзяліць для моладзі 300 тысячаў гэктараў зямлі пад кукурузу, а ў дадатак — выбраць яшчэ 4 мільёны тонаў ламачча мэталю, быццамбы для ўгнаеньня зямлі ці на подсьціл для жывёлы? Для выканаьня гэтых заданьняў было пастаноўлена накіраваць на працу ў жывёлагадоўляныя фэрмы ня менш 15 тысячаў юнакоў і юначак як дабавак да тых 50 тысячаў, якія былі накіраваныя сюды ў папярэдніх гадох, асабліва ў 1939 годзе, а на кукурузныя плянтацыі накіраваць яшчэ больш. Напрыклад, пры апрацоўцы 120 тысячаў гэктараў кукурузы ў 1959 годзе было занята больш 150 000 чалавек моладзі. Значыцца, для апрацоўкі 300 тысячаў гэктараў гэтае «каралевы» палёў спатрэбілася яшчэ ня менш 150 тысячаў ці ў агульнай колькасьці больш 300 тысячаў чалавек моладзі.

Аднак гэтага «дабравольнага забавязаньня» моладзі БССР аказалася яшчэ замала. Скліканы ў студзені 1960 году 7 пленум ЦК камсамолу СССР зьвярнуў увагу, што дасюлешнія забавязаньні моладзі Савецкага Саюзу недастатковыя. Трэба больш лікаў, больш энэргіі й больш націску. Ён зазначыў асабліва: а) абавязаць ЦК ЛКСМ саюзных рэспублік, крайкомы, абкомы, гаркомы, райкомы ВЛКСМ аказаць практычную дапамогу пярвічным камсамольскім арганізацыям, юнаком і дзяўчатам кажнага калгасу й саўгасу ў распрацоўцы і прыняцьці новых павышаных сацыялістычных забавязаньняў, разгарнуць сацыялістычнае спаборніцтва сярод сельскае моладзі за датэрміновае выкананьне заданьняў сямігодкі; б) разгарнуць сярод моладзі, малых жывёлаводаў паход за абслугоўваньне 70-100 і больш кароў адной даяркай, за адкорм 1 000-1 500 галоў сьвіней адным сьвінаром, за абслугоўваньне 6 000-8000 галоў птушкі адной птушніцай.

Гэта, ведама, павінна было адгукнуцца й у БССР, і лютаўскі 2 пленум ЦК камсамолу БССР поўнасьцяй адабрыў вызаў Масквы, пастанаўляючы з свайго боку, што «ў сувязі з тым, што 24 зьезд кам-

(Заканчэньне на 3-яй бач.)

Віленская Катэдра зімой

Краса і сэнс Каляд

(Заканчэньне зь 1-ай бач.)

✳

Але ў той зьвіхнёнай сучаснасьці пагражае нам яшчэ іншая небясьпека, горшая, гэта: забыць праўдзівы сэнс Нараджэньня Хрыстуса, забыць самую сутнасьць, стацца сьляпымі й тупымі да найбольшае Падзеі гісторычнае; той падзеяй ёсьць: удзейніцтва Божага жыцьця ў нашым ды ўсясьветным жыцьці, якое хоча ўвайсьці да найінтымнейшых глыбіняў людзкое рэчаіснасьці, узварушыць яе, аднавіць і збавіць яе.

Што фактычна абазначае Нараджэньне Хрыстуса? Гэта ня толькі самая гадавіна бэтлеемскага факту, зь ягонымі ўсімі абставінамі, выданьня Яго Найсьвяцейшаю Маткаю на сьвет у людзкім целе, але — цягнага факту рэджэньня духова-надпрыроднага, ідэйнага Ягонага нараджэньня, калі прышчапляецца ягоная праўда-прынцып адраджэнска-жыцьцёвы. Нараджэньне ў гэтым сэнсе, дык гэта проста праравнаньне зь неба магутнага сьвятла Божага ў людзтва, сядзеўшае ў цяні сьмяротнае віны. Сам-жа Ён навучаючы аб Сыне Чалавечым сказаў: **«Ён прыйшоў натое, каб кінуць агонь на зямлю»**, каб зьмяніць сьвет, аднавіць чалавека. Таму ўцелавіўся ў яго, таму распачаў супраць цемрадзі ў ягонай душы змаганьне на сьмерць. Ён дзеяў моў бура, што рынула на зямлю з высачын Божых, як землятрус, што калаціў сьветам. У «прарыве Сьвятла» праяўляецца фактычна ягонае пасланства.

Але-ж на тым прарыве, што вырынуў перад дваццацьцю стагодзьдзямі, ня можна супыніцца. То быў толькі пачатак — праўда вырашальны — які аднак павінен весьці да аканчальнага прарыву сьвятла Бога на зямлі. Уся дацяперашнясьць гісторыі сьвету была няўпыннаю барацьбою між тым сьвятлом і цемраю.

Тая барацьба вядзецца й далей па ўсіх закутках зямлі. Гэна сьвятло хоча пралямаць цемру й астацца сілаю ў нашым асабістым жыцьці. Вядзецца змаганьне ў нашых сэрцах. Мы мусім асабіста перажыць тое, што перажылі бэтлеемскія пастушкі. Мы мусім сустрэцца вока-ў-вока з Тым, нараджэньне Якога сьвяткуем у калядную ноч; перажыць Яго зьяву, прыняць Яго пасланства ды быць Яму сьветкамі. Тады пазнаем, чым Ён ёсьць і Ягоная дзейнасьць для сьвету й для нас. Тады Калядныя Сьвяты — Яго Нараджэньне — будуць для нас новым, творчым сьвяточным перажываньнем.

П. Т.

ДА ВЕДАМА АХВЯРАДАЎЦАЎ У АЎСТРАЛІІ

Беларускі Нацыянальны Камітэт у Нямеччыне 5-га чэрвеня 1960 г. надаслаў лісту 9 сем'яў хворых Беларусаў, патрабуючых дапамогі вопраткай. Ахвярныя парафіянкі і парафіяне: Сп-ні Раманоўская Вольга, Ясіновіч Гэлена, Кажура Аляксандра, Кукель Вольга, Ясіновіч Паліна, Сп. Скабей Мікола і Сп. Х., 10-га кастрычніка г. г. выслалі, за маім пасярэдніцтвам, дзевяць індывідуальных пасылак просячым. Аплата перасылак у Нямеччыну вынесла сем (7) фунтаў і 14 шылінгаў аўстралійскіх, зложаных ахвярадаўцамі.

На банкавай кніжцы ахвярадасьці асталося шэсьць (6) фунтаў аўстралійскіх.

Шчырая падзяка пачуўшым голас патрабуючых Суродзічаў!

Архімандрыт Мадэст
Настаяцель БАПЦарквы ў Мэльбурн, Аўстралія

Сёе-тое

Прэса паведамляе, што ў Конга забітыя жаўнеры Задзіночаных Нацыяў былі паедзены конгаўскімі людаедамі. Калі гэта праўда, то ўчынак конгаўскіх людаедаў спрычыніць вялікую радасьць крамлёўскім людажорам.

Кантраст міжплянэтарнага стагодзьдзя: у ваднэй краіне дзесяткі народаў сьвету даюць незалежную дзяржаву людаедам, а ў іншай частцы сьвету людзі трымаюць у самым найцяжэйшым ярме, якое ведае гісторыя, дзясяткі высокакультурных і старых народаў.

І хто яшчэ можа хваліцца, што мы зрабілі прагрэс у духова-культурнай галіне ад часоў каменнага веку?

✳

Нейкі Г. Галенчанка піша аб старажытных кнігах («Беларусь» № 10), што знаходзяцца ў бібліятэцы Леніна ў Менску. Прыгадвае, што ёсьць там ведамая «Біблія», выданая Ф. Скарынаю ў Празе ў 1517 годзе. Далей кажа, што «ідэі кнігадрукаваньня заваёўваюць сабе месца і ў Расіі». У 1564 годзе выдаецца там першая друкаваная кніжка — «Апостал», а заснавальнікамі расейскага друку былі І. Фёдараў і Беларус П. Мсьціславец. Іншыя цьвердзяць, што й Фёдараў быў Беларусам.

Значыцца Беларусы навучылі Расейцаў друку. І проста камічна пасьля сьцьвярджаньня такіх фактаў выглядае наступнае: «Беларускія друкары, выказваючы інтарэсы розных сацыяльных груп, імкнуліся да ўзьяднаньня з Расеяй»...

Вось беларускія настаўнікі так палюбілі маскоўскіх вучняў і той высокакультурны расейскі перадавы народ, што чакаў на Пушкіна й палову XIX-га стагодзьдзя, каб будаваць сваю літаратуру й культуру на сваёй моўнай аснове, што раптам... захацелі ўзьяднацца. І да якіх адно абсурдаў партыйныя пісары не даходзяць. Проста кажучы — як вам ня брыдка, наёмныя пісакі? Ці-ж няма ў вас ніякае агіды да самімі напісанага абсурду? У наступным радку сьцьвярджаецца, што Беларусы паехалі вучыць маскалёў друкаваць кнігі, а ў другім, што аж рукі ім сьвярбелі, каб з тымі няпісьменнымі маскалямі ўзьяднацца. Матачкі мае!

✳

У сваіх успамінах пра Кузьму Чорнага («Чалавек з кульбаю», «Беларусь» № 10) Янка Скрыган прыгадвае гутарку зь ведамым савецка-беларускім раманістым, дзе апошні, студыюючы Бальзака, выражаў жаданьне, каб нехта стварыў мастацкую літаратурную энцыкляпэдыю дзеяў гісторыі беларускага народу.

Скрыган цьвердзіць, што сам Чорны насіўся з такой думкай, але гэтыя празорлівы пісьменьнік добра напэўна ведаў, што гэткай манумэнтальнай працы, мо нечага накшталт Сянькевічавай трылёгіі, ня можа стварыць пісьменьнік, што мусіць слухацца й дзеяць паводля партыйных дырэктываў.

Такую рэч можа зрабіць адно пісьменьнік вялікага таленту й то ў вольнай незалежнай беларускай дзяржаве.

Зьнікне некалі з твару зямлі антынародная бязбожная расейска-бальшавіцкая ўлада і адно благі ўспаміны астанецца ад сучаснай савецкай беларускай літаратуры. Чарвівыя, заражаныя няжыцьцёвым марксізмам, творы савецкіх пісьменьнікаў, у тым ліку й двух вышэйпамянутых, астануцца для студэнтаў новых пакаленьняў крыніцаю навуковых досьледаў, да якіх нізоў можа давесьці пісьменьнікаў абсалютная ўлада адных людзей над другімі. А беларускі народ народзіць яшчэ волата слова, што змож адтварыць нашу слаўную мінуўшчыну й ганебную ролю маскалёў у гісторыі шматпакутнай Беларусі.

✳

У Нью Ёрку выйшаў нумар часапісу «Беларуская Думка». Запрапанаваны ён як грамадзка-палітычны й літаратурна-мастацкі часапіс.

У першым нумары зьмешчаны два бярэменныя артыкулы: «За дзесяць год» — аб беларускім жыцьці ў ЗША і «На рэлігійным адцінку», дзе на новы лад мелецца стары зарубежніцкі пагляд на беларускае царкоўнае жыцьцё за межамі бацькаўшчыны.

Аўтары часапісу, а між іх а. М. Лапіцкі і інж. М. Касяк (Охці мне!) сіляцца на аб'ектыўнасьць, але ўжо ад пачатку пачынаюць нанава раскалупываць старыя й няцікавыя струпы. **Міхась Козыр**

На вернай службе ідэі

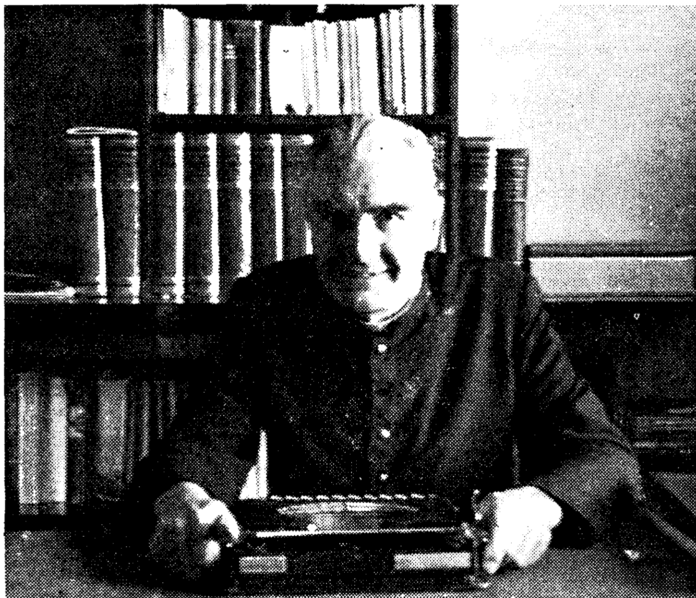
На куцьцю 1949 году — роўна адзінаццаць год таму назад — з Ватыканскае Радыястанцыі ў Рыме прагучэла ўпяршыню беларуская мова. У гэты вечар быў перададзены пераклад на беларускую мову Калядпай прамовы Сьвятога Айца, што палажыла пачатак пад сталыя беларускія перадачы цераз Ватыканскую Радыястанцыю. Яны спачатку адбываліся раз у тыдзень, пасьля двух гадоў былі пашыраныя да двух разоў, а ад 1958 году — да трох разоў у тыдзень.

Вялікае нацыянальнае значаньне гэтых перадачаў, апрача іхнага глыбока рэлігійнага й шчыра нацыянальнага характару, непамерна ўзрастала яшчэ ў сувязі з тым, што гэта былі храналягічна першыя сталыя беларускія, і то ня толькі мовай, але й зьместам, радыёвыя перадачы ў вольным сьвеце. Толькі пасьля іх зьявіліся значна пазьней (у 1954 годзе) беларускія перадачы ў мюнхэнскай амэрыканскай Радыястанцыі «Вызваленьне» і яшчэ пазьней беларускія перадачы цераз Гішпанскае Нацыянальнае Радыё ў Мадрыдзе. Ініцыятарам і арганізатарам, кіраўніком і галоўным аўтарам, наагул усей душой гэтай так важнай для беларускай справы дзейнасьці быў і астаецца па сяньняшні дзень нязмораны працаўнік і глыбокі беларускі патрыёта ксёндз Пётр Татарыновіч.

Калі мы распачынаем гэты артыкул зацемкай аб радыёвай працы ксяндза д-ра Татарыновіча, дык робім гэта ня дзеля таго, каб гэтая галіна была адзінай або найважнейшай у нязвычайна багатай і разнастайнай ягонай нацыянальнай і рэлігійнай дзейнасьці, — хаця й ейнае значаньне й роля вялікая, — але перадусім таму, што яна якраз пачалася перад адзінаццацьмю гадамі, як і сяньня, на каталіцкую Куцьцю. Наагул-жа дзейнасьць ксяндза Татарыновіча для дабра беларускага народу распачалася шмат раней, бо ўжо 45 год таму назад ксёндз Татарыновіч, тады яшчэ як клерык, уключыўся ў беларускае нацыянальнае жыцьцё моладзі, а ў 1916 годзе становіцца афіцыяльна сябрам беларускай акадэміцкай арганізацыі ў Пецярбурзе.

Пасьля высьвячэньня 12 чэрвеня 1921 году на сьвятара, г. зн. бязмала сорак год таму назад, пачынаецца й разьвіваецца бесьперапынна й ягоная душпастырская дзейнасьць. Гэтая дзейнасьць была цесна й неразлучна зьвязаная зь беларускай нацыянальнай дзейнасьцю ў розных ейных аспэктах. Як ведама, беларускае каталіцкае духавенства адыйграла вызначную ролю ў ідэйным і арганізацыйным фармаваньні беларускага нацыянальнага адраджэньня ў «нашаніўскую» пару перад Першай сьветавай вайной і паміж абедзьвюма сьветавымі войнамі ўжо толькі ў Заходняй Беларусі, калі кажная каталіцкая парахвія, абсаджаная сьвятарамі Беларусамі, тварыла сабой моцнае й духова здаровае асяродзьдзе беларускай нацыянальнай сьведамасьці й беларускага нацыянальнага руху. Антон Шукелайць у сваім артыкуле «Верны сын Беларусі», надрукаваным ў ньюёрскім «Беларусе» за 5-га ліпеня 1956 году з нагоды прыпадаючай тады 60-ай гадавіны жыцьця, 40-ой гадавіны беларускай адраджэнскай дзейнасьці й 35-ай гадавіны сьвятарства ксяндза Татарыновіча, гэтак піша аб нацыянальна-душпастырскай ягонай дзейнасьці ў тыя часы:

«Ягоныя палкія рэлігійна патрыятычныя казаньні, якім заўсёды таварышыла прыгожая дыкцыя й мастацкі гэст, ламалі лёд нацыянальнай нясьведамасьці й абыякавасьці, спрычыненай векавой няволяй беларускіх народных масаў, здабываючы беларускаму адраджэньню гарачых патрыётаў, а сабе назаўсёды шчыра адданых прыяцеляў. Гэта й было прычынай, што няспрыяльная беларускаму рэлігійна-нацыянальнаму адраджэньню польская духоўная ўлада так часта кідала а. Татарыновіча зь месца на месца: Пінск, Наваградак, Баранавічы, Слонім, Бельшчына. Андак, у найцяжэйшых часох польскага рэжыму, калі Юбілят ня мог вольна парушацца — штогоду з усіх тых мясцовасьцяў, дзе працаваў раней, ішлі большыя й меншыя групкі беларускіх патрыётаў — пільгрымаў у Вільню, каб узяць удзел у супольнай беларускай працэсіі ў Кальварыю, штогоду ўдала арганізаванай а. Адамам Станкевічам. Ішлі сотні кілямэтраў праз усю бадай Заходнюю Беларусь, пехатой, загарэлыя й засмаглыя ад сонечнай сьпякоты, зь беларускай рэлігійнай песьняй на вуснах, каб у супольным разважаньні крыжовай дарогі Хрыста на Гальготу выпрасіць Бога зірнуць на мукі расьпятага Беларускага Народу».

Ксёндз Пётр Татарыновіч

Сяньняшняму чытачу варта прыгадаць, што беларускія каталіцкія працэсіі ў Кальварыю, якія адбываліся летам кажнага году й сьцягвалі патрыётаў-пільгрымаў з-за 100-200 кілямэтраў, у гады найбольш жорсткага перасьледваньня польскімі адміністрацыйнымі й духоўнымі ўладамі ўсякіх праяваў беларускасьці перад Другой сьветавай вайной, былі адзінымі даступнымі й яшчэ незабароненымі вонкавымі нацыянальнымі маніфэстацыямі.

У тую вельмі цяжкую пару беларускага жыцьця ксёндз Татарыновіч шырока сябе праявіў, як гарачы беларускі патрыёта й няўтомны працаўнік на ніве нацыянальнага ўсьведамленьня беларускіх каталіцкіх масаў. Апрача чыста душпастырскай і нацыянальна ўсьведамляльнай дзейнасьці, ён даволі шырока выявіў свае здольнасьці і ў галіне журналістычнай працы, зьмяшчаючы свае артыкулы на рэлігійныя й беларускія актуальныя тэмы ў выдаваных тады ў Вільні газэтах, як «Крыніца» (пазьней «Беларуская Крыніца»), «Хрысьціянская Думка» й інш., або выдаючы асобнымі кніжкамі й брашурамі такія творы, як біблійныя абразкі «Вялікія Людзі», навэлька «Купальле», уражаньні зь першага падарожжа ў Рым «Шляхам дзіваў і ўражаньняў», абразкі з жыцьця школьнае моладзі «Зярняткі з роднае юнацкае нівы».

Завіруха апошняе вайны выкінула ксяндза Татарыновіча, як і многіх іншых Беларусаў, на Захад. Пасьля кароткага побыту ў Нямеччыне, ён у кастрычніку 1945 году пападае ў Рым, дзе й асядае настала.

Хаця ў сёлетнім і наступным 1961 годзе прыпадае аж некалькі закругленых лікам гадоў, якія маглі-б быць добрай нагодай да адсьвяткаваньня юбілею ксяндза Татарыновіча, дык спасярод іх якраз апошняе пятнаццацігодзьдзе ягонай рымскай дзейнасьці зьяўляецца найбольш адпаведным для такога адзначаньня й ушанаваньня. Гэты апошні пэрыяд жыцьця й дзейнасьці нашага Юбілята зьяўляецца асабліва важным і вызначальным ня толькі з гледзішча на багаты й разнаякі зьмест ды плённыя дасягненьні, але й з гледзішча на свой іншы й адменны ад папярэдняга характар.

Рэлігійна-грамадзкая й нацыянальна-культурная праца кс. Татарыновіча на Бацькаўшчыне, хоць у многіх паасобных мамэнтах насіла самастойны й незалежны характар, у васнаўным, аднак, была толькі арганічнай часткай згарманізаванае й узаемна павязанае супольнае дзейнасьці цэлае групы беларускіх патрыётаў. У Рыме ксёндз Татарыновіч апынуўся ў зусім іншых умовах жыцьця й працы. Тут аказаўся ён даслоўна адным і адзінокім сталым беларускім працаўніком, бо ўсе тыя суродзічы, якія часова знаходзілі сабе прыпынак у вечным горадзе, маглі яму аказваць толькі нязначную дапамогу, пры гэтым часовага й прыпадковага характару, але ў ніякім выпадку не маглі зь ім дзяліць ані ўношанай ініцыятывы, ані агульнага кіраўніцтва, ані ў дастатковай меры практычнага выкананьня. У сілу абставінаў усё гэта падала на плечы аднаго чалавека, як ініцыятара, кіраўніка й практычнага выканальніка кажнага задуманага ім нацыянальнага мерапрыемства ў ваднэй асобе. І той факт, што наш Юбілят дастойна вывязваўся із сваіх шматлікіх функцыяў, найлепш вымоўна сьветчыць аб ягоных вялікіх здольнасьцях, глыбокай ідэйнасьці й нястомлівай працавітасьці. А ўсё гэта канкрэтныя факты, якіх ніхто не адважыцца ані аспрэчваць, ані памяншаць. І ў гэтым заключаецца вялікая заслуга ксяндза Татарыновіча перад Бацькаўшчынай і Народам, як духоўніка, чалавека й нацыянальнага дзеяча.

Аб дзейнасьці ксяндза Татарыновіча ў Рыме, як арганізатара, рэдактара й асьнаўнога аўтара беларускіх радыяперадачаў цераз Ватыканскую радыястанцыю, ужо ўспаміналася напачатку. Наступным ня менш важным асяродкам ягонае працы ў Рыме зьяўляецца выдаваньне й рэдагаваньне месячнага беларускага рэлігійна-нацыянальнага часапісу «Зьніч», які бесьперапынна ўжо выдаецца роўна адзінаццаць год. Наш Юбілят зьяўляецца і аўтарам аснаўных артыкулаў на рэлігійна-грамадзкія й агульна нацыянальныя тэмы, у часапісе друкаваных.

Раўналежна зь дзейнасьцяй журналістычнай і рэдактарскай ксёндз Татарыновіч займаецца таксама працай навуковай і літаратурнай. У 1949 годзе ён, абараніўшы доктарскую дысэртацыю на тэму «Сьв. Кірыла Тураўскі й яго дактрына асцэтычная» здабывае навуковую ступень доктара in Scientiis Ecclesiasticis Orientalibus. Апрача гэтага, ён перакладае зь нямецкае мовы апалёгічны нарыс і выдае яго п. н. «Хрыстус», далей у сваім Выдавецтве «Зьніч» выдае ў беларускай мове ім-жа пераложаную «Эванэлію й Апостальскія Дзеі», пашыраны й папоўнены ім малітаўнік «Голас Душы» ды ім самым зроблены пераклад на беларускую мову ведамай повесьці Гэнрыка Сенкевіча «Quo Vadis».

Як рэлігійна-нацыянальны дзеяч, ксёндз Татарыновіч пайшоў па лініі выдатнай традыцыі беларускіх каталіцкіх сьвятароў адраджэнцаў, застаючыся й па сяньняшні дзень гарачым староньнікам і цьвёрдым абароньнікам лацінскай формы беларускага каталіцтва. Як ведама, беларускае каталіцтва выканала ўжо вялікую гістарычную ролю ў беларускім нацыянальным адраджэньні якраз у сваей заходняй лацінскай форме. Такі-ж характар прыняла на сябе і ўся нацыянальна-рэлігійная дзейнасьць кс. Татарыновіча.

Няпоўным і аднабокім быў-бы намаляваны тут абраз ксяндза Татарыновіча, як чалавека й дзеяча, калі-б мы ня ўспомнілі яшчэ аднэй вельмі цікавай рысы ягонае душы: гэта ягоная нязвычайная сьціпласьць і бязьмежная самаахвярнасьць справе. Знаходзячыся ў васабістым недастатку й ня маючы дастаткова матарыяльных магчымасьцяў на рэалізацыю нацыянальных плянаў, ён часта аддае свой собскі скромны заработак для прадпрыйманых ім агульных заданьняў. У гэтым можа найболей праяўляецца тая бескарысьлівая любоў і адданасьць ідэялам, якім ён верна служыць.

У кароткім газэтным артыкуле нельга шырока й поўна нарысаваць усіх бакоў і фактаў багатай дзейнасьці ксяндза Татарыновіча. Але й з гэтта сказанага мы можам мець дастатковае ўяўленьне, якім карысным, працавітым і плодным быў дасюлешні жыцьцёвы шлях ксяндза Татарыновіча. За няцэлага паўгода — 2-га чэрвеня 1961 году — яму споўніцца 65 год жыцьця. Мы аднак верым, што гэты, ужо сталы век нашага Юбілята ня будзе перашкодай для ягонае далейшае й гэтак цэннае для кажнага Беларуса дзейнасьці. Дай-жа яму Божа!

Ст. Станкевіч

КНІЖНАЯ ПАЛІЦА

Вацлаў Пануцэвіч, КРЫВІЦКІЯ СТАРАДАЎНАСЬЦІ, сшытак І. Чыкага (Беларуская Выдавецкая Сябрыня), 1960, 68 бб. (цана 0,50 дал.).

Выданьне (лацінікай) мае падзагаловак «Новыя погляды ў славянскай навуцы». У звароце да чытачоў аўтар і выдавец кажа:

«КРЫВІЦКІЯ СТАРАДАЎНАСЬЦІ» будуць выдавацца сшыткамі ў меру расрацоўкі матар'ялаў. Ветліва просім усіх зацікаўленых у далейшым атрымліваньні чарговых сшыткоў напісаць аб гэтым на адрыс:

V. Panucevič
2042 W. St. Paul Ave.,
Chicago 47, Ill. USA

У першым сшытку «Крывіцкіх старадаўнасьцяў» зьмешчаны вялікі артыкул «Славянскія імёны — ключ да міталёгіі» й рэцэнзія кнігі «Белоруссия в эпоху феодализма», т. I, Менск (АН БССР), 1959, 516 бб.

Патрыятызм ці нявольніцтва?

(Заканчэньне з 2-ой бач.)

партыі БССР вырашыў выканаць сямігодку ў сельскай гаспадарцы ўжо ў 1963 годзе», давесьці лік сьвіней адкормленых моладзяй да 1 мільёну штук і птушкі — да 6,5 мільёнаў галоў. Дзеля гэтага, замест 15 тысячаў чалавек моладзі, у 1960 годзе было паслана на калгасныя й саўгасныя фэрмы 23 000 чалавек. Такім чынам, лік моладзі, заняты ў жывёлагадоўлі рэспублікі, дамкнуў у 1960 годзе больш 73 000, што дазволіла забясьпечыць усе жывёлагадаўляныя фэрмы рэспублікі на 60-75 працэнтаў выключна сіламі моладзі, а таксама зарганізаваць новых 800 жывёлагадаўляных маладзёжных фэрмаў.

Заўважым, што ў 1953 годзе, як зазначае Максімаў, на жывёлагадаўляных фэрмах рэспублікі працавала ўсяго каля 8 000 моладзі. Дакінем да гэтага ліку моладзі, занятых на фэрмах, каля 300 тысячаў, што загнаныя на кукурузныя палі. Такім чынам, у прымусовым парадку да калгасных і саўгасных фэрмаў і да кукурузы прымацавана больш 373 000 моладзі, асабліва выхадцаў сярэдніх школаў. Гадоўляй трусоў занятыя галоўным чынам школьнікі 4-5 клясаў савецкай школы; школьная-ж моладзь 6-8 клясаў мусіць адбываць сваю агульную паншчыну на калгасных палёх і апрацоўваць прымацаваныя да школаў так званыя «вытворчыя» надзелы. Апрача гэтага, на сялянскую моладзь лягло зарганізаваньне так званых «культурных выганаў» для жывёлы й паход за выкарыстаньне ўсіх запушчаных ці залеглых земляў. На яе чакаюць таксама цаліна Казахстану й «новабудоўлі камунізму» Сібіру.

Такім чынам, пад вялікім запытаньнем тая «ініцыятыва» моладзі, пра якую апавядае партыя ды й Л. Максімаў. Пастановы прыходзяць зьверху, і моладзь мусіць выконваць іх. Тыя-ж ці іншыя вынікі дасягаюцца ў нябачанай яшчэ дасюль эксплёатацыі гэтае моладзі. Моладзь засаджаная ў нормы: адзін юнак ці юначка мусіць дагледзіць ад 70 да 100 кароў, ад 1 000 да 1 500 сьвіней, ад 6 да 8 тысячаў галоў птушкі ды навет і больш, пра што гавораць гэтыя рэклямаваньні 23 ці 27 тысячаў галоў птушкі. Значыцца, не зважаючы на стан здароўя, на стан бясьпекі, на фізычныя магчымасьці, моладзь забавязана працаваць дзень і ноч. Чалавек зьнік, зьнікла й нейкае пачуцьцё гуманнасьці. Астаўся робат, што можа працаваць у безканечнасьць пры адпаведнай долі алівы.

П. Залужны

„Акоў паломаных жандар“

Выдавецтва Вышэйшай партыйнай школы й Акадэміі грамадзкіх навук пры КПСС выпусьціла ў 1960 годзе зборнік **«Супраць буржуазнага хвальшаваньня гісторыі савецкага грамадзтва»** з сэрыі падобных выданьняў, прызначаных як для нутранага, так і для вонкавага змаганьня з так званымі «буржуазнымі выкрыўленьнямі» гісторыі народаў СССР і самога Савецкага Саюзу. У гэты зборнік увайшлі матарыялы канфэрэнцыі, што была скліканая ў Маскве на пачатку 1959 году ды якая прысьвячалася таксама «крытыцы буржуазнага хвальшаваньня гісторыі СССР». Побач зь іншымі матарыяламі палямічна-прапагандовага характару, у зборніку зьмешчаны апрацаваны ў артыкул даклад Р. Шлапака пад назовам «Сучасная буржуазная гістарычная літаратура пра нацыянальную палітыку СССР (На прыкладзе Беларусі)».

Р. Шлапак (кандыдат гістарычных навук і, відавочна, Беларус з паходжаньня) для сваей тэмы выбраў працу Н. Вакара «Беларусь. Утварэньне нацыі» й В. Колярца «Расея й ейныя калёніі» (у нямецкім выданьні: «Нацыянальная палітыка Савецкага Саюзу»), зьмест якіх ведамы нашым чытачом. На матарыяле гэтых працаў ён і намагаецца паказаць, як «выкрыўляецца» гісторыя беларускага народу, асабліва ягоная гісторыя савецкага пэрыяду, заходнімі гісторыкамі й беларускімі «буржуазнымі нацыяналістымі», што апынуліся на Захадзе.

Як ведама, у працы Н. Вакара зыбрана шмат матарыялаў зь гісторыі беларускага народу, асабліва зь ягонай гісторыі савецкага пэрыяду. У шматлікіх паасобных выпадках ім зроблены вельмі цікавы аналіз і назіраньні, аднак з гэтага адначасна ён робіць у многіх выпадках няправільныя высновы. І гэтак здараецца навет у супрацьвагу ягонаму аналізу. У пытаньнях старажытнай і сярэднявечнай гісторыі беларускага народу ён застаецца «заладнікам», г. зн. лічыць гістарычны працэс беларускага народу ў неразьдзельнай сувязі з «агульным рускім працэсам». Адным словам, Татары спрычыніліся да штучнага распадзелу «адзінага рускага народу» і «адзінай рускай гісторыі» на расейшчыну, беларушчыну й украіншчыну. У 19 стагодзьдзі беларускага пытаньня як нацыянальнага не існавала. Што-ж, як зазначае Н. Вакар, «навет і Каліноўскі выступаў не як Беларус, але як Літвін», хоць і ўжываў для «прапаганды» беларускую гаворку. Значыцца, Н. Вакару яшчэ не зразумела, што ў гэты час амаль што ўсе Беларусы па традыцыі называлі сябе Ліцьвінамі.

Наагул, для Н. Вакара беларускі нацыяналізм, беларуская нацыя існуюць толькі як справа паасобных фантазёраў-нацыяналістых, тым горш — як справа рук Немцаў, Палякоў і бальшавікоў. Гэты высноў ён робіць з таго факту, што ў тыя ці іншыя часы беларускі нацыянальны рух разьвіваўся ў вабмежаваных колах народу, што сам «просты» народ, як выказваецца Н. Вакар, цягнуў за Расейцамі ці Палякамі. Цікава было-б зрабіць такі экспэрымэнт зь дзяцьмі аўтара: на колькі гадоў адлучыць іх ад роднай сям'і, ад бацькоў, ня даць нічога свайго, але трымаць у заўсёднай цемнаце, прымешваючы яшчэ пры гэтым чужое атруты. Вялікае пытаньне, ці пазналі-б паважанага аўтара ягоныя дзеці, або наадварот?

Н. Вакар і сам гаворыць, што расейскім урадам Беларусы трымаліся ў цемнаце, забаранялася іхная мова, заняпала культура, усюды панавала польская й расейская рэакцыя. Яшчэ горшы лёс у нацыянальным значаньні сустрэў Беларусаў у савецкую эпоху. Н. Вакар падае шматлікія прыклады й лікі савецкіх і польскіх чыстак у васяродзьдзі беларускае інтэлігэнцыі, у васяродзьдзі сьведамых Беларусаў. Думаем, што й Н. Вакару ведама, што нацыя, сьведамасьць гэтае нацыі ня толькі вызначаецца этнаграфічнымі азнакамі — гэта народ, які сам творыць сваю гісторыю й творыць яе сьведама, супольна, творыць у гістарычнай школе.

Паза нацыянальным пытаньнем, у аналізах шэрага жыцьця беларускага народу Н. Вакар зьяўляецца даволі аб'ектыўным. Вось гэтая аб'ектыўнасьць Н. Вакара вельмі не да спадобы нашаму крытыку Р. Шлапаку. Праўда, ён ня шмат што й кранаецца працы Н. Вакара не гаворачы ўжо пра той ці іншы аналіз. Зазначыўшы, што праца Вакара ці сам Вакар «раскрывае поўнае нязнаньне запраўднае гісторыі беларускага народу», Р. Шлапак на веру чытачу пару сказамі запісвае яе да «буржуазнае хвальшыўкі», у якой выказана нянавісьць да СССР. Не абыйшлося й бязь сьведамага хвальшаваньня ці перакручваньня выказваньняў Н. Вакара.

Гэтак Р. Шлапак прыпісвае Вакару быццам-бы такое асьветчаньне, што «беларускі нацыяналізм у эміграцыі ёсьць зборышчам праступнікаў, якія сваімі ўцёкамі на захад уніклі народнай расправы». У Вакара гэтага няма, хоць, праўда, ён і сьхільны ўважаць беларускіх эмігранцкіх лідараў за нейкіх донкіхотаў, аднак зь іншых прычынаў, а паймення з прычыны агульнае хваробы кажнае эміграцыі ды, як Вакар лічыць, зь «нярэальнасьці» беларускага нацыяналізму. Таксама, падаючы навет бачынку, Р. Шлапак цытуе Вакара: «у гэтых колах (у колах беларускай эміграцыі — П. З.) пануе бязьмежная нянавісьць да **беларускага народу».** Адкрываем пададзеную (223) бачынку працы Н. Вакара й канстатуем, напэўна Р. Шлапак ня ведае ангельскай мовы. Дакладна на гэтай бачынцы чытаем: «Апрача бадай цёмнай групы беларускіх фэдэралістых, бязьмежная нянавісьць да **расейскага народу...** прапагуецца найбольш захо[illegible]імі (з Заходняй Беларусі — П. З.) й кат[illegible]цкімі адзінкамі нацыянальных лідар[illegible]. На наступнай бачынцы чытаем так[illegible]ама:

Міжнародная Канфэрэнцыя аб „палітычнай вайне Саветаў“

(Ад собскага карэспандэнта «Бацькаўшчыны»)

Ад 1-га да 3-га сьнежаня сёлета ўлучна ў Парыжы адбывалася вялікая міжнародная Канфэрэнцыя, прысьвечаная пытаньню каардынацыі сілаў і мэтадаў змаганьня ў «палітычнай вайне» з бальшавізмам. Ад 14 дзяржаваў вольнага сьвету й паняволеных Масквой народаў прынялі ў гэтай Канфэрэнцыі ўдзел каля 250 асобаў.

Што да рэпрэзэнтацыі паасобных народаў, дык найбольш імпазантна былі прадстаўленыя **Французы,** у вагульным ліку каля 50 асобаў, сярод якіх прынялі **актыўны** ўдзел тры былыя прэм'ер-міністры (Морыс Шуман, Антон Пінэ й Рэнэ Плевэн), чатыры міністры, каля дзесяцёх дэпутатаў парляманту, вайскавікі (генэрал Бэтуарт) ды выдатнейшыя дзеячы навукі, грамадзкіх і палітычных арганізацыяў.

Амэрыканская дэлегацыя налічвала каля 30 асобаў, палавіна зь якіх прыбылі з Амэрыкі, у тым ліку чатыры сэнатары на чале з сэнатарам Томасам Доддам.

Ангельцы складалі каля 15-цёхасабовую дэлегацыю, сярод якой былі лёрд Бірдвуд, генэрал В. С. Бэддаль, два дэпутаты парляманту ды прадстаўнікі навукі.

Немцы каля 10-ёх асоб пад старшынствам Д-ра Р. Егэра, віцэ-прэзыдэнта Бундэстагу.

Бэльгійцаў рэпрэзэнтавалі два выдатнейшыя дзяржаўныя дзеячы — былы прэм'ер Поль ван Зэлянд і Поль Гэнры Спаак, сучасны генэральны сакратар НАТО.

Італьянцаў было каля 10-ёх асобаў, на чале якіх стаялі міністар І. М. Ломбардо, міністар Р. Пачарды й дэпутат парляманту Г. Бэттыёль.

Гішпанцаў прысутнічала каля 10-ёх чалавек на чале з былым амбасадарам С. дэ Мадарыягам.

Галяндцаў рэпрэзэнтавалі дэпутат парляманту Ф. Г. Гэдгард і рэктар Эўрапэйскага каледжу Г. Бругманс; **Швэдзкую** дэлегацыю — галоўны рэдактар «Дагэнс Нігэтэр» Н. Г. Тынгстэн; **Люксэмбурскую** — міністар нутраных справаў П'ер Грэгуар, **Канадзкую** — дэпутат парляманту А. Брассард, **Аўстрыяцкую** — былы міністар О. Гэльмэр.

Каля двух дзесяткаў налічвалася прадстаўнікоў азіяцкіх народаў, ад імя якіх выступаў на Канфэрэнцыі віцэ-прэзыдэнт Ветнамскага сэнату Цуанг-Конг Куук. Прысутнічала каля 10-ёх дэлегатаў ад афрыканскіх народаў. Прэзыдэнта Конга Касавубу рэпрэзэнтаваў М. Ганды, прэзыдэнта Катангі Чомбэ — М. Дыур.

Апрача гэтага, у Канфэрэнцыі прыймала ўдзел каля паўсотні прадстаўнікоў эміграцыяў (народаў СССР і краін сатэлітаў), амаль вылучна пражываючых у Францыі.

Ад Беларусаў атрымалі запросіны для ўдзелу ў Канфэрэнцыі дзьве асобы: прэзыдэнт Рады БНР М. Абрамчык і аўтар гэтых радкоў у якасьці карэспандэнта «Бацькаўшчыны». Парыскі Блёк, як арганізацыю, заступаў ягоны старшыня прэзыдэнт М. Абрамчык і сп. Н. Цэнцадзэ — былы міністар незалежнай Грузіі.

АРГАНІЗАТАРЫ КАНФЭРЭНЦЫІ

Ініцыятарамі й арганізатарамі Канфэрэнцыі былі галоўным чынам францускія сацыялістыя, душой арганізацыйнага Камітэту — вядомая пісьменьніца й журналістка Сюзана Лябэн. Арганізацыйна Канфэрэнцыі было прысьвечана 5 паседжаньняў.

УРАЧЫСТАЕ АДКРЫЦЬЦЁ КАНФЭРЭНЦЫІ

Першае паседжаньне было прысьвечанае ўрачыстаму адкрыцьцю Канфэрэнцыі, якое адбылося ў новым палацы НАТО пад старшынствам Морыса Шумана ў складзе пяцёх сяброў ганаровага Прэзыдыюму й пяцёх сяброў Прэзыдыюму паседжаньня.

Перадусім быў зачытаны ліст прэм'ера Фрацыі Дэбрэ і ліст нямецкага канцлера Адэнаўэра. Абодвы, выбачаючыся, што не маглі асабіста прыбыць на Канфэрэнцыю (першы з прычыны паседжаньня ўраду, другі з прычыны хваробы), віталі ўдзельнікаў Канфэрэнцыі й жадалі ўдачаў. У прывітальным лісьце Дэбрэ, між іншага было сказана:

«Захад павінен больш энэргічна абараняць сябе ад таталітарнага імпэрыялізму... Я падчыркваю з усёй сілай, што Захад павінен больш выкарыстоўваць свае магчымасьці ў вабароне ідэялаў свабоды».

Пасьля гэтага было дадзенае слова генэральнаму сакратару НАТО Полю Г. Спааку. Ягоным гадзінным дакладам і адказамі на запытаньні й закончылася першае інаўгурацыйнае паседжаньне Канфэрэнцыі.

ДАКЛАДЫ

З аснаўнымі дакладамі на азначаную ў самой назьве Канфэрэнцыі тэму (зразумела, у розных яе аспэктах) выступалі: 1. Сэнатар Додд (два даклады), 2. Морыс Шуман — сучасны старшыня Камісіі замежных справаў францускага парляманту, 3. Эдмонд Мішле — сучасны міністар юстыцыі Фрацыі, 4. Габрыель Марсэль — сябра Францускай Акадэміі Навук, 5. Хрыстафор Эммет — старшыня амэрыканскай арганізацыі «Прыяцеляў Паняволеных Народаў», 6. Г. Штадтмюлер — прафэсар Мюнхэнскага ўнівэрсытэту, 7. С. дэ Мадарыяга — былы гішпанскі амбасадар, 8. Л. Бутвьен — дэпутат францускага парляманту, 9. Антон Кіршоў — дэпутат ангельскага парляманту, 10. сп-ня Сюзана Лябэн. З даўжэйшымі прамовамі, якія можна ўважаць за даклады, выступілі: 1. амэрыканскі сэнатар Кэннэт Б. Кітынг, 2. дэпутат канадзкага парляманту Аўгустын Брасард, 3. Іёджын Лайёнс — былы прэзыдэнт Амэрыканскага Камітэту Вызваленьня, 4. філіпінскі дэлегат у ЗН, 5. Г. К. Куук — віцэ-прэзыдэнт Ветнамскага сэнату, 6. М. Ганды — рэпрэзэнтант конголянскага прэзыдэнта Касавубу.

Разьмер газэтнага артыкулу не дазваляе мне шырэй затрымацца над зьместам кажнага дакладу гэтак высока кваліфікаваных людзей і на гэтак жыцьцёва важную тэму. Пастараюся таму зрэзюмаваць як найдакладней аснаўное сказанае ў форме агульна закранутых тэзаў і зробленых дакладчыкамі вывадаў. Тэзы, закранутыя дакладчыкамі, можна агульна скамасаваць і падзяліць наступна:

1. Тэхніка й мэтады бальшавікоў у іхнай «палітычнай вайне». 1. разнаякасьць і гібкасьць у форме бальшавіцкай прапаганды, 2. праніканьне (інфільтрацыя) ў прэсу вольнага сьвету, у ўстановы й арганізацыі, 3. дывэрсыйна-раскладальная дзейнасьць, праводжаная бальшавікамі ў антысавецкіх арганізацыях, 4. дзейнасьць кансьпірацыйная, 5. мэтады прылашчываньня (суіснаваньня, культурныя абмены й інш.), 6. застрашываньне (бунты, сабатажы, тэрор), 7. магутнасьць арганізацыйнага апарату бальшавікоў, неабмежаваныя фінансавыя сяродкі для прапагандовай і дывэрсыйнай акцыі.

II. Удачы дасягнутыя бальшавікамі: 1. Ялта, Кітай, СЭД, Суэз, Токіё, Багдад, Куба, пачаткі ў Конго; 2. савецкі каляніялізм прагрэсуе шляхам арганізаваньня нутранай дывэрсіі; 3. ўсё гэта праводзіцца згодна ўпляначаньня Крэмля, 4. ці гэтае змаганьне разьвяжа ракетная вайна, ці вайна мазгоў, інакш, палітычная вайна?

III. Актуальныя праблемы перад вольным сьветам: 1. ці можна задаволіцца перавагай вышэйшасьці ідэялёгіі Захаду (свабода, дэмакратыя й г. д.) над нявольніцкай ідэялёгіяй бальшавізму? 2. ці абмежавацца толькі на помачы недаразьвітым краінам? 3. ці хопіць толькі падгатаваньня ваеннага? 4. ці лагоднасьць у ўзаемадачыненьні з савецкімі лідэрамі больш спрыяе вайне ці міру? 5. ці зьяўляецца неабходнай рэвізія мэтадаў заходняй дыплямацыі ў кірунку большае станоўчасьці?

АДКАЗЫ, ДАВАНЫЯ ДАКЛАДЧЫКАМІ

Адказы, выплываючыя з глыбокіх і тонка рафінаваных аналізаў дакладчыкаў, можна ў вагульным падсумаваць наступна:

I. У вацэнцы міжнароднай сытуацыі:

1. Пагроза мілітарнай вайны ў сучасны мамэнт і ў бліжэйшай будучыні не прадчуваецца (словы П. Г. Спаака) з прычыны: а) нутранага палажэньня савецкай імпэрыі, б) з прычыны бязупынных удачаў Крэмля ў ягонай вонкавай агрэсыўнай палітыцы.

2. Удачы бальшавікоў у палітычнай вайне з вольным сьветам зьяўляюцца вынікам таго, што Крэмль, пачынаючы зь першых гадоў устабілізаваньня свае ўлады, прыступіў адразу да падрыхтоўкі патрэбных яму для гэтага кадраў і на сяньня ён дыспануе імі ў некалькі сотняў тысяч людзей фанатыкаў і спэцыялістых ува ўсіх дзялянках: прапаганды, кансьпірацыі, дывэрсіі і г. п. у той час, як вольны сьвет ня толькі што не намагаўся даць належнага адпору гэткаму бальшавіцкаму наступу, а нат і ня прабаваў стварыць якога-небудзь паважнейшага фронту супрацыву.

3. Атлянтычны Саюз — НАТО гарантуе Захад ад мілітарнай вайны з боку бальшавіцкага блёку, але ніколі не гарантуе ад бальшавіцкіх заваёваў шляхам палітычнай вайны азіяцкіх і афрыканскіх народаў.

II. Якія канкрэтна й безадкладна трэба прыняць меры вольнаму сьвету?

1. Неабходна безадкладна стварыць генэральны штаб дзеля палітычнай вайны з бальшавіцкай агрэсіяй.

2. Зарганізаваць салідны фронт сьветавага маштабу, змабілізаваўшы ўсе антыбальшавіцкія дэмакратычныя сілы, дзе-б яны не знаходзіліся.

3. Знайсьці дзеля гэтага адпаведныя матарыяльныя сяродкі, на што Захад мае большыя магчымасьці, чымся Савецкі Саюз.

4. Стварыць адпаведныя школы для падрыхтоўкі адпаведных кадраў, неабходных для такой палітычнай вайны, у першую чаргу міжнароднай акадэміі для сур'ёзнага й грунтоўнага вывучэньня бальшавізму.

5. Стварыць салідныя прапагандовыя кадры місіянэраў і даць ім магчымасьць выкарыстоўваньня прэсы вольнага сьвету й радыяперадачаў.

6. Урады, парляманты, прафэсары, настаўнікі, журналістыя ўсіх вольных дэмакратычных дзяржаваў павінны павесьці найэнэргічнейшае змаганьне зь інфільтрацыяй камунізму.

7. Увесь вольны сьвет, у першую чаргу Захад мусіць радыкальна зьмяніць сваю тактыку й мэтады дыплямацыі ў дачыненьні да камуністычнага блёку.

8. Вольны сьвет павінен даць усемагчымую помач апазыцыйным рухам **паняволеных народаў** унутры Савецкага Саюзу.

Варта пры гэтым адцеміць выступленьні трох дакладчыкаў, якія ў тэй ці іншай меры датычылі беспасярэдна нас — паняволеных Масквой народаў.

1. Выступленьне Іёджына Лаёнса асабліва, які, наўсуперак іншым дасьледчыкам, што прадстаўляюць сілу бальшавіцкага апарату ў палітычнай вайне часамі амаль у панічным духу, заняўся аналізай слабых бакоў бальшавізму. Гэтымі слабымі бакамі — Ахілесавай пятой бальшавізму, ён ня толькі ўважаў, але й пераконліва даводзіў, зьяўляюцца **вызвольныя рухі паняволеных Масквой народаў.** На гэтыя вызвольныя рухі Лаёнс і раіў будучаму генэральнаму штабу зьвярнуць асаблівую і ў першую чаргу ўвагу, як на найлепшых саюзьнікаў вольнага сьвету й на небясьпячнейшых ворагаў бальшавізму.

2. Выступленьне міністра Морыса Шумана, які, крытыкуючы заходнюю дыплямацыю, у першую чаргу францускую дэлегацыю ў ЗН, абвінавачваў яе ў тым, што яна ніколі ня выкарыстоўвае такіх аргумэнтаў, як захапленьне бальшавікамі й паняволеньне цэлага раду нерасейскіх народаў, запраўды незалежныя дзяржавы якія былі бальшавікамі зьліквідаваныя, а на іхным месцы створаныя фікцыі дзяржаваў.

3. Сэнатар Додд прысьвяціў спэцыяльны даклад, як вольны сьвет павінен заняцца мабілізацыяй ужо існуючых кадраў. Ён ня толькі запрапанаваў Канфэрэнцыі стварыць у вольным сьвеце акадэмію, якая-б згуртавала ўсе антыбальшавіцкія навуковыя сілы, у тым ліку й эмігрантаў, але й падаў да ведама,

(Заканчэньне на 5-ай бачыне)

Кніжная паліца

(Працяг з 3-яй бачыны)

А. М. (Беларуская Аўтакефальная Праваслаўная Царква), **ЗАКОН БОЖЫ. СТАРЫ ЗАПАВЕТ.** Мэльбурн — Аўстралія, 1960, 36 бб., ілюстрацыі, карта, (ратататар).

Кніжка адчыняецца гэткай зацемкай: «З багаславенства духоўных уладаў Сьвятое БАПЦ друкуецца кніжыца Старога Запавету, якая зьявіцца падручнікам пры навучаньні Закону Божага для беларускіх дзетак у школе і ўдома. Паза школай кніжыца будзе карыснай для ўсіх Беларусаў дзеля веды асноваў Хрысьціянскае рэлігіі».

У кніжыцы, у кароткай і даступнай форме, пададзеная гісторыя ізраэльскага народу, пачынаючы ад азначэньня Бога й стварэньня сьвету, да заваёвы Юдэі Рымлянамі.

Канчаецца кніжыца такой зацемкай: «Пры апрацаваньні кніжыцы Старога Запавету перад кажным артыкулам паказана спасылка на месцы із Сьв. Біблії, каб кажны, хто вучыцца Закону Божага, змог лёгка іх адшукаць і праступдыяваць, што ўважаем за вельмі патрэбнае. — Архімандрыт МАДЭСТ».

Беларуская Аўтакефальная Праваслаўная Царква. КАЦІХІЗІС АБО НАВУКА ВЕРЫ. Выданьне першае (Выдадзена коштам Зьмітры Кажуры, Васіля Ціхановіча і А. М.), (Аўстралія — Мэльбурн, 1960), 24 бб., ілюстрацыі, (ратататар).

Ад выдаўцоў:

«Сьвятарская праца па эміграцкіх парафіях увідочніла патрэбу выданьня кніжыцы «Каціхізіс», які-б дапамог усьведамленьню беларускае праваслаўнае моладзі ў праўдах Сьвятой Сабарнай Апостальскай Праваслаўнай Царквы.

«Мы, выдаўцы, чуліся-б высока ўзнагароджанымі, калі-б каціхізіс знайшоўся ў кажнай праваслаўнай сям'і і каб ім карысталіся і зь яго навучаліся ўсе чытаючыя суродзічы нашыя ды пасьлей пераказвалі засады Праваслаўнай Веры сваім нашчадкам.

«Каціхізіс апрацаваны настаяцелем Мэльбурнскае сьвятых трох віленскіх мучанікаў — Антонія, Іоана і Эўстафія — парафіі БАПЦ, а. Архімандрытам Мадэстам».

Вельмі дбора, што мэльбурнскія Беларусы ўзяліся за карысную й адказную справу выданьня рэлігійных падручнікаў. Хацелася-б толькі зьвярнуць увагу царкоўных уладаў БАПЦ, што рэлігійныя выданьні, асабліва **падручнікі,** павінны акуратна апрацоўвацца з моўнага боку, каб унікаць сынтаксычнае каструбаватасьці, празьмерных уплываў царкоўнаславяншчыны там, дзе яе можна замяніць беларускімі словамі ды унікаць адначасна празьмернага «зьбеларушчваньня» (не «Каціхізіс», прыкладам, а «Катэхізыс» або «Катэхізіс»).

«БЕЛАРУСКАЯ ЦАРКВА № 17, (Выдае: Беларуская выдавецкая сябрыня), ліпень-жнівень 1960 г., 80 бб.

У нумары:

Рэдакцыйны артыкул «Айцец др. Часлаў Сіповіч — беларускім епіскапам»; Я. Чарнэцкі, «Наша мэта» («каб уся наша нацыя была адной рэлігіі», «усходні абрад мусіць быць зьбеларушчаны»); «Праваслаўныя аўтакефальныя цэрквы»; «Польская газэта аб высьвячэньні епіскапа Часлава»; В. Пануцэвіч, «Сьветчаньне Эразма Цёлка й іншых аб Ліцьве»; Мікола Волаціч, «Аб паходжаньні славянскага пісьма» (новыя дасьледаваньні зь ілюстрацыямі); «Некалькі слоў Жыровіцкаму брацтву»; «Лісты ў рэдакцыю»; «Хроніка».

RUSSIA SCIENCE IN THE 21st CENTURY (Расейская навука ў 21-ым стагодзьдзі) **by S. Gouschev and M. Vassiliev New York (McGraw-Hill Book Co.) 1960, 222.**

У ўступе да кніжкі гаворыцца аб ейным паходжаньні: «Ідэя выданьня гэтае кнігі нарадзілася ў рэдакцыі «Комсомольской правды'...». У кнізе савецкія навуковыя разказваюць аб дасягненьнях і плянах савецкае навукі. Апрача свае навукова-інфармацыйнае вартасьці, публікацыя ніякіх асаблівасьцяў, вартых увагі, ня мае — хіба толькі тое, што паміж ейных суаўтараў фігуруе й А. Жабрак, беларускі біёляг, сябра АН БССР.

Кніга, аднак, зварачае на сябе ўвагу сваім загалоўкам **«Расейская навука...»,** які — можна сказаць з пэўнасьцяй — нарадзіўся таксама недалёка ад рэдакцыі «Комсомольской правды». У сувязі з гэтым, у некаторых палітыкуючых «перакладнікаў» — Расейцаў і не-Расейцаў — хацелася-б папытацца: чаму, калі камунізм, дык міжнародны, калі каляніялізм, дык камуністычны, а калі навука, дык расейская?

Я. Запруднік

«Дамінуючай ноткай ёсьць бязьмежная любасьць да (свае) краіны у сэрцах выгнаньнікаў».

Як бачым, Н. Вакар гаворыць зусім супрацьлеглае. Але-ж ці гэтае перакручваньне было вынікам перакладу? Зусім не. Сьведамым хвальшаваньнем, каб паказаць беларускаму чытачу на Бацькаўшчыне, што навет і на Захадзе беларускую эміграцыю ўважаюць за кучку «зраднікаў». Бязумоўна, у Вакара ёсьць і такое асьветчаньне, зацытаванае Р. Шлапаком, але яно знаходзіцца на бачынцы 198 і самым Вакаром узятае зь лістовак савецкае партызанкі на Беларусі ў другую сьветавую вайну. Тут Н. Вакар гаворыць, што ў 1943 годзе на Беларусі разгарнулася партызанка, і хоць не адзін аддзел ня быў названы імем беларускім, у сваей падпольнай літаратуры яна зьвярталася да беларускага «патрыятызму», выкрываючы нямецкіх супрацоўнікаў як «зраднікаў беларускага народу». Зусім што іншае!

Што-ж у працы В. Колярца вызвала рэакцыю Р. Шлапака, праўдзівей Масквы? У першую чаргу тое, што савецкую нацыянальную палітыку ён азначыў, як **клясычны каляніялізм.** Падругое, што В. Колярц на савецкую рэпліку пра быццам эканамічны росквіт падсавецкіх народаў адказаў наступна: «Сутнасьць каляніяльнай палітыкі ці сыстэмы, якой яна адказвае, можа быць ацэнена ня толькі па матарыяльных дасягненьнях нацыяў, але й па тым, у якой ступені цэнтральная ўлада задавальняе ці ўціскае нацыянальныя імкненьні народаў Савецкага Саюзу». Асабліва апошняе цьверджаньне выклікае злосьць у Р. Шлапака, які пеніцца, быццам падобная пастаноўка пытаньня «ня мае нічога супольнага з навуковым мэтадам у вацэнцы разьвіцьця нацыяў». І Шлапак разважае прымітыўным сваім савецка-расейскім розумам: «Ні пра якія другія жаданьні працоўных у мінулых адсталых і прыгнечаных царызмам нацыяў ня можа быць мовы, апрача эканамічнага й культурнага росквіту ў умовах іх нацыянальнай незалежнасьці й дзяржаўнай самастойнасьці, якую яны здабылі ў сувязі з Кастрычніцкай рэвалюцыяй». Фактычна, із гэтага асьветчаньня Р. Шлапака вынікае, што падсавецкія народы могуць і павінны задаволіцца лёсам быдляціны, якой дастаткова прыдзелены зьверху куток стойла ды падкінуты ахапак саломы.

Выссаныя з пальца «ўмовы нацыянальнай незалежнасьці й дзяржаўнай самастойнасьці», якія, як будзем бачыць далей, адмаўляе і сам аўтар разгляданага пашквілю, ён штучна й аўтэрытэтна пераносіць і на беларускі народ. «Вялікая Кастрычніцкая сацыялістычная рэвалюцыя, — запэўнівае Г. Шлапак, — адкрыла беларускаму народу шлях да палітычнага й нацыянальнага адраджэньня... Працоўная кляса Беларусі ў задзіночаньні зь беднейшым сялянствам пад кіраўніцтвам партыі бальшавікоў і пры непасярэдняй дапамозе савецкага ўраду на чале зь Ленінам першы раз у гісторыі ўтварыла Беларускую дзяржаву».

Здорава, але толькі для наіўных! Ведама, хвальшаваньне й жаданая падтасоўка можа на некаторы час захіліць гістарычную праўду, але ня зьнішчыць яе. Думаем, што й Шлапаку занадта добра ведама, як гэтая «працоўная маса Беларусі на чале з бальшавіцкай партыяй і Ленінам» ставілася да беларускага пытаньня. Хто гэта, калі не яны крычалі на розных прынагодных зьездах: «Не дапусьцім аддзяленьня Беларусі ад роднай Расеі» ды называлі гэтую Беларусь «Паўночна-Заходнім краем Расеі»?! Яму ведама таксама й той бальшавіцкі гандаль як беларускім пытаньнем, так і беларускімі землямі, калі пасьля вымушанага абвешчаньня БССР гэтая апошняя ператваралася й у Літ-Бел, і зводзілася да 6 паветаў Менскае губэрні. Відавочна, што ўжо ў той час Беларусы добра асвоілі прынцып «інтэрнацыяналізму», што на кажным кроку зракаліся нацыянальных інтарэсаў уключна з сваім імем «для дабра рэвалюцыі»? Пайменна так намагаюцца выясьніць утварэньне Літ-Белу сучасныя беларускія савецкія гісторыкі, каб затушаваць відавочную антыбеларускую праграму Масквы.

А што-ж азначае сучасная «сувэрэннасьць» БССР? Яна мусіць быць праўдзівай, бо так аўтарытэтна й галаслоўна зазначыў Р. Шлапак. Палічыўшы гэтым самым палітычны бок «сувэрэннасьці» БССР даказаным, Р. Шлапак уступае ў спрэчку з В. Коларцам у пытаньні эканамічна-культурнага аспэкту незалежнасьці БССР. Тут выплывае наверх старая зьезджаная статыстыка: БССР у параўнаньні з 1913 годам прадукуе толькі трактараў, толькі й толькі машын ці станкоў, толькі й толькі дае лёну, толькі й толькі высылае свае прадукцыі ў іншыя рэспублікі ці за межы СССР, толькі й толькі мае школаў, толькі й толькі выпускае інтэлігенцыі й т. д. Не забыўся навет успомніць, што «крычаўскі цэмэнт ішоў на будаўніцтва маскоўскага мэтро й каналу Масква-Волга». Выпала толькі адна статыстычная драбніца, што Беларусы-вязьні будавалі гэтае мэтро й гэты канал. З гэтае статыстыкі вынікае, што ўжо сяньня БССР «перагнаў» усе заходняэўрапэйскія краіны, у тым ліку й Амэрыку.

Калі браць на ўвагу гэтую вытворчасьць БССР за аснову сувэрэннасьці, дык Конго павінна было-б прынамся стагодзьдзе таму быць незалежнай дзяржавай. Яна гэтулькі выкінула на міжнародны рынак дыямэнтаў, урану й іншых каштоўнасьцяў, што БССР лепш не паказвацца з «сваімі» трактарамі. Аднак, каб паставіць гэтае Конго на свае ногі, сяньня мусяць памагаць яму звонку.

А таму нашаму земляку Шлапаку, што запрадаўся Маскве, выпадала-б у першую чаргу скласьці новую статыстыку, пайменна, якую карысьць мае беларускі народ з свае прадукцыі. У гэтым выпадку ён яскрава ўбачыў-бы той клясычны савецкі каляніялізм, пра які гаворыць В. Колярц.

(Заканчэньне будзе)

П. З.

Віктар Жаўняровіч мастак зь беларускай душой

Мастацкае малярства ў Беларусі яшчэ не дачакалася свайго поўнага разьвіцьця, і гэта галоўна ў сувязі з тым, што яно вымагае, апрача таленту, таксама грунтоўнай, доўгай і ўсебаковай падрыхтоўкі. Зразумела, да поўна й свабодна выяўленага мастацтва мы ня можам залічаць малярства падсавецкай Беларусі, зьвязанага антымастацкімі прынцыпамі г. зв. сацыялістычнага рэалізму, калі мастакі, навет і высока ўталентаваныя, змушаныя на загад партыі багамазіць Леніна, Хрушчова ці чырвонаармейца з чырвонаю плахтаю ў розных позах. На эміграцыі таксама не аказалася шмат мастакоў, бо іх ня шмат было і ў краі, а некалькі тых, што здабылі патрэбныя студыі за мяжой, пападаюць пад уплыў пануючых тут кірункаў і ня могуць быць разгляданыя інакш, як мастакі, хоць і беларускага паходжаньня, але заходняга тыпу й заходняй тэматыкі.

Віктар Жаўняровіч

Таму асабліва міла адзначыць існаваньне аднаго, спасярод нямногіх, беларускага мастака, які заслугоўвае на асаблівую ўвагу. Ёсьць ім спадар Віктар Жаўняровіч, які жыве, працуе й творыць у сталіцы сьветавага мастацтва — Парыжы.

Віктар Жаўняровіч радзіўся ў Чыце ў Сібіры ў 1913 годзе, дзе пражывалі ў той час ягоныя бацькі: Мікалай Жаўняровіч, ураджэнец Друі над Дзьвіной, быў служачым на царскіх чыгунках, а маці Беларуска зь Дзісны, з над тэй-жа Дзьвіны, гадавала сваіх маленькіх дзетак. Мікола Жаўняровіч быў узяты ў войска, адкуль больш і не вярнуўся, а маці вярнулася ў Беларусь, калі Віктару было ўжо дзевяць гадоў.

Правёўшы першае дзяцінтва здалёк ад свайго адвечнага краю, але атрымаўшы ад бацькоў беларускую душу, Віктар хутка палюбіў Беларусь і ўспрыняў ейнае характва зь сілай куды большай, чымся гэта здараецца некаторым тым, якія тут радзіліся, падрасталі й навет спасьцерагалі ўсё тое цудоўнае, што іх акружала. Характво беларускага Надзьдзьвіньня разкалыхала ў таленавітага хлапчука мастацкія струны, і ён ужо ня мог спыніцца, каб гэтых сваіх асаблівасьцяў не разьвіваць далей.

Пасьля сканчэньня сямігодкі Жаўняровіч паступіў у гімназію імяні Льва Сапегі ў Друі, дзе дырэктарам быў вялікі беларускі патрыёта ксёндз Андрэй Цікота, генэрал айцоў Марыянаў. Пасьля сканчэньня гімназіі прыйшла пара на выбар кірунку далейшых студыяў. Выбіраць трэба было між музыкай і малярствам, бо да абодвых кірункаў Жаўняровіч меў талент і сьхільнасьць, і пасьля доўгіх разважаньняў выбраў Кансэрваторыю ў Вільні. Тут пад кіраўніцтвам прафэсара Бэера вывучаў музыку ў клясе опэрнага сьпеву.

Адначасна займаўся малярствам. Гэтае раздваеньне ня было пазытыўным зьявішчам для Жаўняровіча. Займаючыся музыкай рэгулярна, ён мусіў занядбоўваць малярства. Але, ня гледзячы на гэта, і ў малярстве яму ўдалося здабыць не малыя пазыцыі. Яшчэ перад вайною 1939 году ён выстаўляў свае малярскія працы на выстаўках ведамага ў той час Таварыства Незалежных Мастакоў. Няраз здабываў паважныя ўзнагароды й прэміі, а таксама знаходзіў ахвотных пакупнікаў на свае абразы.

Але прыйшоў год 1939 і акупацыя Заходняй Беларусі бальшавікамі. Родная гаспадарка Жаўняровічаў была разграбленая бальшавікамі, і яму прыйшлося зарабляць на жыцьцё то сьпяваньнем, то малюнкамі. Не папра́вілася палажэньне й падчас нямецкай акупацыі, бо, як кажа старая прыказка, калі грымяць гарматы, дык маўчаць музы. Паўторны наступ бальшавікоў, і Віктар Жаўняровіч не адважыўся больш аставацца пад іхным панаваньнем.

Пасьля вайны Жаўняровіч апынуўся ў Францыі. Калі толькі рэпатрыяцыйная дзейнасьць савецкіх місіяў у Францыі спынілася й агенты бальшавікоў выехалі ды па вуліцах Парыжа можна было хадзіць сьмялей, Жаўняровіч пачаў разглядацца за магчымасьцямі прадаўжаньня сваіх студыяў. Перадусім ён злажыў экзамен і пачаў вучыцца ў Парыскай Музычнай Касэрваторыі пад кіраўніцтвам прафэсара Бэрнарці, але яму не ўдалося дамагчыся стыпэндыі, і ён павінен быў пакінуць студыі.

Не пакідаў Жаўняровіч і думкі аб малярстве. Ён быў зьвярнуўся да некаторых польскіх і расейскіх мастакоў за парадай, але гэтыя, зь ведамых нам прычынаў, прадставілі яму справу гэтак, што бедны наш беларускі мастак страціў ахвоту да далейшых імкненьняў чагосьці дабіцца. Прынагодна займаўся салёвымі выступленьнямі на розных акадэміях і таварыскіх зборках ды маляваў беларускія краявіды, якімі дарыў прабываючых тут Беларусаў. Сяньня ў Парыжы й ваколіцах няма ніводнага беларускага патрыёты, у якога у хаце на ганаровым месцы не красаваўся-б беларускі краявід пэндзля Жаўняровіча, поўны характва, багацьця колераў, незраўнанай кампазыцыі, а перадусім беларускі ня толькі з тэматыкі, але й душы.

Віктар Жаўняровіч: «Зіма»

Віктар Жаўняровіч: «Ручэй»

Але каб адчуць гэтае характво, трэба быць Беларусам і любіць свой край. Тут на Захадзе людзі няздольныя любіць гэтага характва. Тут мастацтва ацэньваецца паводля яго сьмеласьці тарнаваньня няведамых дагэтуль хвормаў ці калёраў і дзеля гэтага імпрэсіяністычныя абразы Віктара Жаўняровіча ня шмат знаходзілі прызнаньня ў цяперашняй мітусьці ў пагоні за мадэрнізмам ды абстракцыянізмам. Гэты факт змусіў нашага мастака перадумаць справу нанава ды пакусіцца папрабаваць мадэрнізму. Ужо першыя спробы паказалі, што хацець — гэта значыць магчы, і Віктар Жаўняровіч дасягнуў удачаў.

Улетку сёлета Жаўняровіч упяршыню прыняў удзел у мастацкай выстаўцы на гэтак званым Опалёвым Пабярэжжы ў Тукет, зарганізаванай зусім паважным задзіночаньнем мастакоў, званым „Palette Francaise“. Тут Жаўняровічу прызналі ўзнагароду „Premier Motion Speciale“ за цэласьць творчасьці. Там-жа адначасна ўдалося распрадаць усе ягоныя абразы. У сьлед за гэтым Жаўняровіч выставіў свае працы на 99 Салёне De Versailles у Вэрсалі, дзе было задэманстравана 357 прац з правінцыі Ill de France і Парыжа. Хоць гэтым разам Жаўняровічу шчасьце не паспрыяла, але з прыемнасьцю нам удалося сьцьвердзіць, што гэта не падарвала ахвоты мастака да далейшай працы, і за колькі месяцаў Жаўняровіч мае выстаўляць свае абразы на іншай выстаўцы. Ён з упэўненасьцю сьцьвярджае, што хутка даб'ецца залатой мэдалі, і мы поўнасьцяй падзяляем ягоныя надзеі.

Із свайго боку жадаем яму як найлепшых дасягненьняў!

Ул. Ш-ц

Міжнародная Канфэрэнцыя...

(Заканчэньне з 4-ай бач.)

што ён ужо такі праект для здабыцьця на гэта сяродкаў падаў у сэнат ЗША і што сэнат яго прыняў. Цяжкасьці спатыкаюцца яшчэ ў кангрэсе, але ён спадзяецца, што й яны будуць пераможаныя. Сяродкі, якіх просіць сэнатар Додд ад сэнату й кангрэсу, разьлічваюцца ім на 2 000 асоб. Сэнатар Додд уважае, што акадэмія мела-б быць прысьвечаная вылучна вывучэньню бальшавізму й мэтадаў змаганьня зь ім.

Аб выступленьнях эмігрантаў, у тым ліку й аб выступленьні прэзыдэнта М. Абрамчыка будзе пададзена ў «Бацькаўшчыне» пазьней, а таксама будуць зьмешчаныя некаторыя рэзалюцыі, прынятыя Канфэрэнцыяй. Тут толькі адцемім, што ў ваднэй з рэзалюцыяў Канфэрэнцыя даручыла Арганізацыйнаму Камітэту стварыць часовае бюро, якое ў першую чаргу павінна ўвайсьці ў кантакт з усімі існуючымі антыбальшавіцкімі арганізацыямі ў вольным сьвеце дзеля каардынацыі дзеяньняў.

Напасьледак некалькі слоў аб маіх собскіх уражаньнях з Канфэрэнцыі:

1. Канфэрэнцыя гэтая, як антыбальшавіцкая дэманстрацыя, на мой пагляд, бязсумлеву зьяўляецца найвялікшай канфэрэнцыяй, якія адбываліся да гэтага часу.

2. Ад гэтай Канфэрэнцыі можна спадзявацца ў сэньсе практычным найболей дзеля стварэньня ўзапраўды салідная антыбальшавіцкага фронту ў міжнародным маштабе, гарантыяй чаго зьяўляецца прыняцьце ў ёй удзелу так выдатных дзяржаўных дзеячоў сьвету.

3. Дагэтуль выглядала, што справай змаганьня з бальшавізмам цікавіліся адны Амэрыканцы. З асаблівай прыемнасьцяй трэба таму адзначыць і вітаць так актыўны ў ёй удзел выдатнейшых дзяржаўных людзей Эўропы і, у першую чаргу, Французаў, Немцаў, Бэльгійцаў і часткава Ангельцаў, чаго дагэтуль мы ня бачылі.

М. Віка

Карэспандэнт «Бацькаўшчыны»

Парыж, 7 сьнежаня 1960 г.

„Амэрыка, прачніся!“

(Працяг з папярэдняга нумару)

Ад Рэдакцыі: У папярэднім нумары мы зьмясьцілі першую частку артыкулу амбасадара Філіпінаў у Задзіночаных Штатах Карлёса П. Ромулё. Хіба нашы чытачы прыгадваюць, што мы спыніліся на тым, дзе аўтар падкрэсьлівае, што камуністыя ня могуць імкнуцца да нічога іншага, як да татальнай перамогі. У той-жа час, — як кажа аўтар, — дзяржавы вольнага сьвету прымушаныя тактыкай Масквы кідацца з аднаго месца ў другое, спадзяючыся толькі на нейкае прыймальнае для іх замірэньне, якое не замінала-б ім займацца сваімі ўласнымі справамі. Карлёс П. Ромулё працягвае:

*

Уся гіронія гэтага палажэньня палягае ў тым, што зразумець мэты камунізму зусім ня цяжка, бо яны зусім шчыра выказваюцца крамлёўскімі валадарамі — пачынаючы ад Леніна й канчаючы Хрушчовам. Прыкладам, усё, што здарылася ў Азіі, дакладна супадае з плянам, распрацаваным Кангрэсам Народаў Усходу, які адбываўся ў Баку ў верасьні 1920 году. Кангрэс гэты быў арганізаваны саветамі. І плян, распрацаваны на ім, які прадбачыў выкарыстоўваньне антыкаляніяльных настрояў і нацыянальных пачуцьцяў — быў там ня толькі сфармуляваны, але й **апублікаваны.** Але, застаючыся сьляпымі ў дачыненьні да гэтых няраз паўтараных і нязьменных мэтаў камунізму, Задзіночаныя Штаты Амэрыкі й іхныя саюзьнікі ўважаюць за лепшае разглядаць існуючы канфлікт, як анамалію, як прыпадковае непаразуменьне, якое можна заладзіць пастулова цярплівым таргаваньнем!

У міжчасе, кіраўнікі заходняга сьвету паддаюцца шантажу і памаленьку адступаюць. Возьмем прыклад:

Задзіночаныя Штаты распасьцерлі чырвоны каберац для Мікаяна; гэта было нечым на кшталт генэральнай пробы для прыняцьця Хрушчова. А незадоўга перад гэтым амэрыканскі самалёт быў электронным спосабам заваблены ў савецкую Армэнію (бацькаўшчыну Мікаяна), і за гэта заплацілі жыцьцём 17 амэрыканскіх лётнікаў. Урад Задзіночаных Штатаў Амэрыкі меў дакументальныя доказы савецкай віны, але ўстрымаўся ад публікацыі іх да ад'езду Мікаяна, каб не псаваць ягонае візыты «добрае волі». І што гэта дало?

Перад тым, як была дасягнутая дамоўленасьць склікаць Парыскую нараду на найвышэйшай узроўні, у Жэневе была скліканая канфэрэнцыя замежных міністраў вялікіх дзяржаваў. Прэзыдэнт Айзэнгаўэр няраз публічна заяўляў, што калі гэтая канфэрэнцыя ня дасьць канкрэтных вынікаў, нарада на найвышэйшай узроўні, якое дамагаўся Хрушчоў, не адбудзецца. Жэнэўская канфэрэнцыя міністраў замежных справаў не дала ніякіх вынікаў — але, ня гледзячы на гэта, Захад згадзіўся на канфэрэнцыю на найвышэйшай узроўні. Ці-ж правалу яе ня трэба было спадзявацца?

У сваім імкненьні дамагчыся посьпеху на Жэнэўскай канфэрэнцыі, Задзіночаныя Штаты амаль прызналі «дэ факто» савецкую зону Нямеччыны — тое, чаго так горача жадаў Крэмль — згадзіўшыся на прысутнасьць «назіральнікаў» з савецкай зоны Нямеччыны побач з назіральнікамі Нямецкай Фэдэратыўнай Рэспублікі.

Хрушчоў, які штучна стварыў крызіс у Заходнім Бэрліне сваім ультыматумам, крычаў, што палажэньне гэтага гораду «ненармальнае». Вашынгтон не знайшоў нічога лепшага, як згадзіцца з гэтым, ужываючы тыя самыя словы. А кажнаму відавочна, што Хрушчову трэба было адказаць: палажэньне ў Заходнім Бэрліне цалкам нармальнае, бо яно адпавядае ўмове, падпісанай у свой час паміж вялікімі дзяржавамі — але ненармальнае палажэньне існуе ў Усходняй Нямеччыне, дзе Савецкі Саюз увесь час гвалціць пасьляваенныя ўмовы, у якіх былі прадбачаныя свабодныя выбары.

Застаючыся непапраўнымі аптымістымі незалежна ад усіх здарэньняў, Задзіночаныя Штаты два разы прадоўжылі мараторыюм на ядзерныя выпрабаваньні, даючы гэтым самым Крэмлю якраз тое, чаго ён жадаў — забарону ядзерных выпрабаваньняў без кантролю.

Навет і цяпер Задзіночаныя Штаты хістаюцца, ці скончыць гэты мараторыюм, хоць працяглыя перамовы бяз выніку прынесьлі ім толькі шкоду — і прапагандовую перамогу для Савецкага Саюзу.

На няшчасьце, праўдай ёсьць тое, што кіраўнікі вольнага сьвету ставяцца да міжнароднай банды гангстэраў зь іхнай поўнай канспірацыяй, як быццам-бы гэта было старамодным канфліктам паміж цывілізаванымі народамі, якія захоўваюць дыпляматычную ветлівасьць і паважаюць падпісаныя ўмовы. Мы далей спадзяемся прагрэсу у псэўда-перамовах, якія, з камуністычнага боку, зьяўляюцца толькі часткай халоднай вайны, а мы яе прайгрываем пастулова. А найгоршае тое, што дэмакратычная кааліцыя ўвесь час, беспадстаўнай надзеяй, намагаецца «дамагчыся адпружаньня», «стабілізацыі» і г. д. — намагаецца **«ўстрымаць камунізм»**, замест таго, каб паставіць сваёй канчальнай мэтай **зьнішчыць** яго крыніцу. А ў міжчасе чырвоная афэнзыва застаецца інтэнсыўнай, плянавай і ўпартай.

Я меў не малое асабістае дасьветчаньне што да гэтай упартасьці. Калі ў Сан Францыска засноўвалася Арганізацыя Задзіночаных Нацыяў у 1945 годзе, сымпатычны, добра валодаючы гішпанскай мовай Расеец, «прыпадкова» сядаў каля мяне кажнай раніцы ў часе сьнеданьня ў рэстаране гатэлю. Ён выкарыстоўваў магчымасьць, каб заўсёды навесьці гутарку на тое, як Задзіночаныя Штаты пакінулі «на волю лёсу» Філіпіны падчас вайны. Ён заўсёды дзівіўся, як я, азіят магу «ператраўліваць» краіну, якая прыгнечвае расавыя мяншыні. Некалькі гадоў пазьней, калі я быў дэлегатам Філіпінаў — удзельнікам далёкаўсходняй камісіі ў Вашынгтоне, савецкі генэрал — сябра камісіі ўвесь час ня траціў энэргіі, каб сустрэцца зы мною й пераканаць мяне ў тым, што Задзіночаныя Штаты — гэта злая сіла. Было зусім відавочным, што генэрал гэты быў спэцыяльна прызначаны дзеля мае «ідэялягічнае апрацоўкі». І яшчэ пазьней, калі я быў старшынёй Генэральнай Асамблеі Арганізацыі Задзіночаных Нацыяў, Андрэй Вышынскі тры разы запрасіў мяне на вячэру ў савецкую рэзыдэнцыю ў Гленкоў, дзе ён выкарыстоўваў усе свае здольнасьці дыплямата, намагаючыся наставіць мяне супраць Захаду.

Зразумела, у гэтым выпадку іхная тактыка не дала пажаданых для іх вынікаў. Але я бачыў, што гэтая самая тактыка была выкарыстоўваная з посьпехам у дачыненьні да іншых азіятаў,

(Заканчэньне на 6-ай бач.)

Пагоня

У часапісе «Беларуская Царква» за верасень-кастрычнік ёсьць зьмешчаны артыкул Сп. Пануцэвіча на тэму «Пагоня й крыж Пагоні». Пытаньне закранутае Сп. Пануцэвічам зьяўляецца актуальным таму, паколькі мы ходаемся за дзяржаўную незалежнасьць, дык павінны ведаць паходжаньне й значаньне нашага гэрбу. Аднак, адным узмахам пяра нельга разьвязваць гардыйскага вузла, ўзорам Александра Македонскага, як гэта зрабіў Сп. Пануцэвіч. Падругое, непаважна ўсіх папярэднікаў, хто займаўся гэтым пытаньнем, называць «невукамі» за тое толькі, што яны ня мелі таго палёту фантазіі, які мае Сп. Пануцэвіч. Калі мы сваіх папярэднікаў будзем хрысьціць невукамі, дык якая гарантыя, што наступнікі нашы не назавуць нас галюцынатарамі? Нельга забываць, што ў гістарычных студыях тэрмін аксыёма ня існуе. Кажны чалавек можа памыляцца, а гісторык ня ёсьць боства, а чалавек зь людзкімі слабасьцямі, разважае й інтэрпрэтуе ўсякую падзею паводле сваіх перакананьняў. Дзела таго аб'ектыўнага гісторыка ня было і ня будзе, бо гэткі-ж закон прыроды й Бога, каб да ідэялізму мы імкнуліся, але ідэяльнымі ня сталіся.

Мой пагляд, што раней чымсьці прыступіць да досьледаў, мы павінны вырашыць, ці крыж на шчыце ў Пагоні ёсьць Крыжам гэральдычным ці не? Пытаньне гэтае важнае таму, бо ад разьвязаньня яго залежыць будуць навыя досьледы. Калі, пасьля ўсебаковага абмеркаваньня, прыйдзем да высвану, што Крыж на шчыце ёсьць гэральдычным крыжам, дык тады адпадуць студыі адносна яго паходжаньня. Нашыя студыі абмяжуюцца вылучна коньнікам і сымбалямі, якія ён мае й што трэба разумець пад імі. Затое, калі мы задэцыдуем, што крыж на шчыце ня ёсьць гэральдычным крыжам, а сымбалем самастойным, тады трэба весьці досьледы ў двух кірунках. Досьледы ў справе крыжа й досьледы ў справе коньніка.

Ня трэба гарачыцца й зражацца, калі пры разважаньні пытаньня крыжа выявяцца два пагляды, калі адны будуць бачыць крыж на шчыце, як сымбаль самастойны, а другія трымацца будуць пагляду, што гэта ёсьць гэральдычны крыж. Навука ня цэрпіць стандартаў, а разьвіваецца й узбагачваецца калі дасьледавальнікі спрачаюцца, бо толькі ў дыскусіях нараджаецца зерне праўды, той праўды да якой гісторыкі так імкнуцца. Я сумляваюся, каб навет тая група, якая прызнае крыж як сымбаль самастойны, захавала сваю цэлясьць. Яна раней ці пазьней падзеліцца на дзьве групы з канцэпцыямі, а што ёсьць больш старадаўнім: крыж ні коньнік? А штож гаварыць, калі дыскусія пойдзе далей, калі запраўды зоймемся студыямі, аналізаваньнем нашага гэрбу? Таму, сп. Пануцэвіч, нельга раськідацца мянушкамі й абражаць адзін аднаго, хай сабе на першы пагляд і дзівачным пакажыцца яго разважаньне й яго мэтад досьледаў. Нельга ў прыклад браць палітыку й прамовы ды рэплікі палітыканаў, бо яны маюць свой мэтад барацьбы з апазыцыянэрамі й карыстаюцца мовай такой і тэрмінамі такімі, якія выэліміноўваюцца зь гістарычных навуковых працаў.

Дасьледваючы пытаньне крыжа, мы паралельна павядзём досьледы што да разьвіцьця хрысьціянства на нашых крывіцкіх землях, а такім чынам і досьледы аб нашай Праваслаўнай Царкве. Я ветліва прашу выбачыць, што зраблю заўвагу тым, хто пісаў або будзе пісаць на тэму «Гісторыя Беларускае Праваслаўнае Царквы». Раней чымсьці сесьці за пісаньне, неабходна прастудыяваць пытаньне, а дзе былі й калі арганізаваныя япіскапствы на Русі ды чаму? Што за фактары дзеілі пры засноўваньні япархіяў і хто дамагаўся ўстанаўленьня япіскапскіх катэдраў ды для якой мэты? Калі гэтае пытаньне належна будзе прастудыяванае, дык яно шмат дапаможа глядзець на япіскапа Міну як на стаўленіка Кіева, а чаму, дык патрэбныя таму глыбейшыя студыі, а не павярхоўныя.

Што да коньніка, дык дазвольце мне пахваліцца палётам фантазіі й загуляць у Саламонаў і Аляксандраў.

Пераконваць Вас ня буду, але я бачу ў коньніку ня нейкі бажкоў Конаў або Донаў, але вобраз нашага крывіцкага князя. Ён, Чарадзей, што на сваім кані «дорiскаше до кур Тмутуракань», гэта той, хто людзкімі сэрцамі й пачуцьцямі мог авалодаць так, што ўчарашнія ворагі нясуць на руках і «прославіша срэде двора княжа». Гэта ён, што раз мячом «отворі врата Новугораду і разшибе славу Ярославу», а другі раз капьём «дотчеся злата стола кіевского». Хто-ж другі быў на зямлі, што «велікому хрсові путь пресыкаше»? Ўвецца, імкнецца й цяжка грымяць крывіцкая пагоня ўздаганяючы палкі Русі, што пасягнулі на «жізнь Всеславля». Хныкае кіеўскі летапісец у Пячэрскай «обітелі» і зь пенай на вуснах выстаўляе палітычны пашпарт крывіцкаму князю, што ён «немілостів есть на кровопролітье». А Баян, ударяючы рукой па гусьлях і ўзводзячы вочы да неба, прыпеўку Усяславу складае: «Ні хітру, ні горазду, ні птіцю горазду, суда Божія не мінуті». І вось гэтая «веща душа в друзе теле» не пісьмовы тэстамэнт сваім сыном пакідае, але запавет выразаны або выкаваны з сваім вобразам — гэрбам. Запавет не зьсядаць з каня, а ў імпэтным бягу, як ён ляцеў так і яны павінны імчацца ў пагоню хутчэй ад сонечных праменьняў за гурганьнём.

Аднак пад ударамі Русі не змаглі справіцца ўнукі Усяслава, ім прыйшлося на хвілінку пайсьці ў наднёманскія пушчы ды не па гэта, каб меч на лемеш замяніць, але каб адпачыўшыся ад доўгагадовай барацьбы з Русьсю вынырнуць ізноў і клікнуць пад сьцяг крывіцкага князя асілкаў ды пусьціцца ў пагоню за тымі, што «жізнь Всеславля» рабавалі. Заўважыліі званы Сьвятой Зофіі Полацкай, загудзелі й вечавыя званы апавяшчаючы адроджаньне традыцыі Чарадзея — прэч ворага з крывіцкай зямлі! Мроя Усяслава аб задзіночаньні крывіцкіх княстваў знайшла спадкаемцаў у Міндоўгу й Гэдыміну й вось прывешваюць яны пячаткі да дзяржаўных актаў з праваобразам Усяслава.

Ці не паэтычна сказана? Ці ня прыгажэй ад Донаў і Конаў бачыць Усяслава? Але дайце мне адзіпнуцца, захапіць паветра, тады раскажу Вам папарадку, ці згодныя Вы?

Міхась Белямук

Два юбілеі

Як падаюць беларускія савецкія газэты, у кастрычніку сёлета споўнілася восем год з 3 дня стварэньня Беларускага Дзяржаўнага Народнага Хору. Цікава што із спыненьнем працы даваеннага Дзяржаўнага Ансамблю Песьні й Танцу БССР у 1941 годзе, аж да 1952 году, больш дзесяці год, у БССР ня былі дзяржаўна на належнай высокай ступені прадстаўленыя беларуская народная песьня й танец — лепшыя творы беларускага народнага мастацтва. Беларускі Дзяржаўны Народны Хор, што зарганізаваны быў у 1952 годзе, можна думаць, меўся працягваць слаўтую дзейнасьць перадваеннага ансамблю песьні й танцу, што відаць ужо із складу новага хору, дзе былі і вакальная, і танцавальная групы больш-менш аўтаномныя ў выкананьні.

Што-ж зрабіў за восем год дзейнасьці новы Дзяржаўны Народны Хор БССР? Праўда, юбілей яшчэ за надта сьціплы паводле колькасьці часу, навет і ня юбілей, аднак і за гэты час можна належна выявіцца творчай адзінцы. Газэты звычайна хваляць, але мы добра ведаем савецкія посьпехі й дасягненьні. У запраўднасьці тут перад намі вельмі цікавыя факты. Перш за ўсё сама ўстанова, далей кірунак ейнае дзейнасьці.

У даваенным ансамблі Песьні й Танцу, дзе сьпявальнай часткай кіраваў кампазытар Сакалоўскі, а танцавальнай ведамы Алексютовіч, ня гледзячы на партыйны нацiск і штуханьне ансамблю да сучаснасьці, у васнове, усё-такі, ляжала народная клясычная спадчына. Ансамбль здолеў стварыць вялікі й багаты рэпэртуар аж да цэлых абрадавых тэатралізаваных пастановак: «Жніва», «Вясельле», «Карагод». Толькі вайна прыпыніла гэтую прадуктыўную, у народным духу арыгінальную, карысную дзейнасьць.

Пасьля вайны ўлады доўга не адна ўлялі гэтай дзейнасьці. Ці тут былі прычыны прабываньня на акупаванай тэрыторыі многіх удзельнікаў, ці не падабаліся больш кіраўнікі, ці хацелі, каб глядач і слухач адвык ад занадта старавечнага духу, ці яшчэ што, — мы дакладна ня ведаем. Але паяўленьне сучаснага маладога юбіляра сьветчыць аб зусім іншым кірунку творчай працы параўнальна зь ягоным папярэднікам.

Цяпер толькі некаторы працэнт заправднай беларускай народнай песьні для справаздачы, цяпер хваліцца такімі рэчамі, як частушкі «Мы калгасныя дзяўчаты», «Як расьцілі кукурузу», песьні: «Марыў наш вялікі Ленін», «Слухайце, народы!», «Ідуць, ідуць удярніцы» й г. п. Танцавальная група выконвае «Партызанскую быль», «На кукурузным полі», «На будоўлях у нас» і г. д.

Кіраўніцтва Дзяржаўнага Народнага Хору й газэты скардзяцца, што беларускія кампазытары амаль нічога ня пішуць для гэтай адзінкі. Але навет калі-б і пісалі, дык не змаглі-б перамагчы таго прапаганда-інтэрнацыянальнага, а праўдзівей русыфікатарскага характару, які ляжыць на выканальнай дзейнасьці юбіляра Хору.

Адна зь песьняў найлепш за ўсё выражае дух і кірунак ягоны. Называецца яна «Ваня, грай», а напісана, нажаль, беларускім аўтарам Семянякам. Гэты «Ваня, грай!» можа яскрава служыць сымбалічнай і сымптаматычнай азнакай, куды беларускія артысты й масткі ў БССР змушаныя йсьці.

Тут у нас на эміграцыі трапляюцца грамафонныя кружэлкі зь беларускімі песьнямі ў выкананьні Дзяржаўнага Народнага Хору БССР. Іх вельмі карысна праслухаць. Адразу на вас ідзе моцны пах хору імя Пятніцкага, ведамага ў СССР. Падабенства іншы раз такое, што калі-б не прачытаў у анатацыі, што гэта хор беларускі, дык адразу-ж сказаўбы: ён, гэты самы хор Пятніцкага!

З аб'ектыўнага гледзішча юбілей выйшаў значна падмочаны й брыдкі. Бо й хваліцца ня было чым.

Не зацеміў я тутака, што мастацкім кіраўніком юбіляра зьяўляецца народны артысты БССР Г. Цітовіч. Не зацеміў сумленьна, бо сваю галоўную ўвагу ў гэтым артыкуле аддаю яму, Цітовічу, які нядаўна таксама сьвяткаваў, і даволі ўрачыста, свой 50-цёхгадовы юбілей.

Ясна, 50 гадоў, гэта ня 8, дык над гэтым трэба больш спыніцца, **тым болей,** што прабег дзейнасьці Цітовіча мае, на маю думку, вялікую цікавасьць наагул, важную дзеля зразуменьня дзейнасьці мастака ў савецкіх умовах.

Мы можам пазнаёміцца зь дзейнасьцю Цітовіча, ейным кірункам і характарам, калі ён, яшчэ будучы студэнтам, займаўся дасьледваньнямі беларускага песеннага фальклёру для мнагатомнай працы прафэсара этнаграфіі Віленскага ўнівэрсытэту К. Машынскага п. н. «Народная культура Славян». Далей ідуць такія дасьледаваньні Цітовіча, як «Беларуская народная музыка», «Песьні Віленшчыны», «Беларускія вытокі „Літоўскай Рапсоды" Карловіча» й інш.

Ужо адны назовы кніжак і артыкулаў паказваюць тую вялікую вагу дзейнасьці Цітовіча для нацыянальнай Беларусі, якая й цяпер зьяўляецца цэннай і цікавай. Ня менш важнай зьяўляецца і дзейнасьць Цітовіча па зьбіраньні беларускага песеннага фальклёру, якая ня ўступае дзейнасьці вядомага этнаграфа Р. Шырмы, натолькі яна вялікая, багатая й разнастайная.

Нажаль, Беларус патрыёта Цітовіч, што ўкладаў усе свае веды й сілы ў вывучэньне нацыянальных асаблівасьцяў беларускай народнай творчасьці, паступова зьмяніў свой твар.

У 1939 годзе Саветы акупавалі Заходнюю Беларусь, і Цітовіч апынуўся

(Заканчэньне на 8-ай бачыне)

«Амэрыка, прачніся!»

(Працяг зь 5-ай бачыны)

больш няўстойлівых. І вось камуністыя праводзяць сваю бесьперапынную кампанію навет на ўзроўні асабістых кантактаў, у той час, як Амэрыканцы такіх натугаў ня робяць. **Ці вы чулі калі-**небудзь аб нейкім высокім амэрыканскім дыпляматы, які гаворыць бегла на чужой мове, ды які «апрацоўваў-бы» прокамуністых або нэўтралістых. Адзін з маіх калегаў-азіятаў неяк сказаў мне: «Выглядае, што Амэрыканцы прыгадваюць аб нашым існаваньні толькі тады, калі ўзьнікае які-небудзь крызіс у Азіі ды які ставіць пад пагрозу іхныя ўласныя інтарэсы».

Глянем на іншы важны фронт у шматбаковай камуністычнай афэнзыве — я маю на ўвазе прапаганду. Калі прэзыдэнт Айзэнгаўэр наведваў Манілю сёлета вясной, прыблізна два мільёны маіх суродзічаў-філіпінцаў горача дэманстравалі, выказваючы сваю прыязьнь да Задзіночаных Штатаў і сваю веру ў іх. Бяручы на ўвагу цяперашнія горкія пачуцьці ў дачыненьні да каляніялізму, гэтая маніфэстацыя мела асабліва значаньне: няма сумлеву, што гэтая драматычная дэманстрацыя прыязьні была яскравым вынікам тэй разумнай і прасьвечанай палітыкі, якую ў свой час праводзілі Задзіночаныя Штаты ў дачыненьні да тых чужых народаў, што знаходзіліся пад амэрыканскім сьцягам. З гэтакім-жа масавым энтузіязмам і гэтакжа горача сустрэлі прэзыдэнта Задзіночаных Штатаў у Карэі, на Фармозе, Акінаве, у Індыі, Пакістане і ў Лацінскай Амэрыцы. Горача і з захапленьнем сустрэлі віцэпрэзыдэнта Ніксана ў Польшчы.

І тут трэба падчыркнуць, што ў сьвятле гэтых праўдзівых фактаў, Задзіночаныя Штаты не правялі ніякай эфэктоўнай прапагандовай акцыі з тым, каб усебакова паказаць рэпце сьвету вялізарную сымболіку таго, як прыймалі прыгаданыя народы прэзыдэнта Задзіночаных Штатаў.

З другога боку — студэнцкія закалоты ў Японіі, якія прымусілі адклікаць падарожжа туды прэзыдэнта ЗША, і акцыя супраць віцэ-прэзыдэнта Ніксана ў Лацінскай Амэрыцы — гэтыя, арганізаваныя камуністымі, інцыдэнты былі з посьпехам выкарыстаныя чырвонай прапагандай, якая мае за мэту пераканаць нэўтральныя краіны ў тым, што Амэрыка — гэта ненававажаная, на парозе заняпаду краіна.

(Заканчэньне будзе)

Творы Алеся Гаруна

Матчын дар

(Працяг)

ВЯСЕЛЬЛЕ

Гэй гуляй, ня сумуй,
Не глядзі панура!
Засьпявай ды заграй,
Загудзі віхурай!

Грошы ёсьць! Сала ёсьць!
Бутэль манапольскі...
Ты ня стой, трунак свой
Пі, гуляй дый толькі!

Былі мы... Жылі там —
На роднай краіне...
А цяпер тут — як зьвер...
Жыцьцё наша гіне.

Гэй, гуляй, налівай!
Будзем піці, браце!
Што у нас? Цяжкі час,
Э! аб чым казаці!

Га-га-га! Бач, нага
Сама ўбокі скача, —
Дык заграй, засьпявай!..
Не, брат: сэрца плача...

Дайце мне, дайце мне
Чарту ня пустую, —
мае, я свае
эрца пачастую.

Во дык так! Вось дзе смак!
Эх ты, ведзьма-доля!
Яшчэ — не, мала мне...
Налівайце болей!

Гэй крычы, не маўчы,
Сэрцу дай пацеху!
Дый заграй, засьпявай,
Сьмеху, болей сьмеху!

А што?! Не вы мяне
Не забілі, гады!
Вось-жа п'ю, вось пяю
Зь сябручкамі рады!

Ты гуляй, не зважай,
Што сьляза на воччу, —
Гэта так, гэта я
Весяліцца хочу.

Пі, гуляй!
Грай, сьпявай!..

1913

ЖУРБА

Сэрца болей не сьмяецца,
Сэрца плача жаласьліва,
Ці дасьць Бог, ці давядзецца
Быці там, дзе наша Ніва?

Думкі, праца — ўсё далёка!
Песьні, казкі ў пазабыцьці...
Прад сабой я толькі вока
Бачу страшнага нябыцьця.

Волі, думак, шчасьця, сьмеху
Дайце мне! Хоць пакажыце!..
Але не... Мне на пацеху —
Вока страшнага нябыцьця.

Я-б узяў матыку ў рукі,
Карчаваў-бы, чысьціў поле,
Але — там... Я тут бязрукі,
Я бясьсільны... Я бяз волі.

Сэрца плача, і я плачу;
Плачу з сэрцам галасьліва.
Дзе ты, дзе ты, краю родны?
Край далёкі, маці-Ніва?

1912

ВОСЕНЬ

Восень халодная, чорная, хмурая
Сунецца ціха, нячутна, штодзень;
Хварбы наўкола паклала панурыя,
Сонца хавае за чорную сьцень.

Збожжа пажатае зь ніваў пазвожана,
Голыя гоні самотна ляжаць;
Неба дажджліваю хмарай абложана,
Траўкай ня грае сваёй сенажаць.

Кветкі ня сьвецяць галоўкамі яснымі,
Кусьце бязь лісту, бяз красак стаяць;
З гэтымі восені днямі бяскраснымі
Цяжкія думкі у сэрца ляцяць.

Вольхі, рабіны, асіны зь бярозамі
Лістам пажоўклым тужліва шумяць:
«Зараз надыйдуць завеі з марозамі,
Ветры зь сьнягамі ізноў наляцяць».

Толькі высокія хвоі іглістыя
Вечна зялёны свой кажуць убор;
Днямі зімовымі, цёмна-імглістыя,
Будуць чарнець навакол, навузгор.

Зіму пачуўшы, мядзьведзь неспакоіцца,
Ходзіць па лесе, шукае мярлог;
Хмурны і злосны, пакуль супакоіцца,
Горш на скацінку, на людзі налёг.

Гусі і качкі гуртамі зьбіраюцца, —
Зараз на поўдня зусім паляцяць;
Хэўра па хэўры на рэчцы зьмяняецца,
Ўранку крычаць на вадзе, лапацяць.

Так неўсьцярэжна часамі, дзянёчкамі
Восень зьмяняе абліччa зямлі...
З днямі бяз сонца, халоднымі ночкамі
Цяжкія думкі мне ў сэрца прыйшлі.

Нешта старое усё ўспамінаецца,
Толькі няясна, маўляў праз туман;
Нейкі няведамы жаль уздыймаецца,
Вабіць і цягне ўспамінак-дурман.

Сэрца баліць пад жаданьняў прымусамі,
Што за жаданьні — ніяк не пазнаць.
Можа ляцеці адгэтуль за гусямі?...
Можа заснуць, каб нічога ня знаць?...

1911

Падвойная ўрачыстасьць у Лювэне

У нядзелю 20-га лістапада Беларусы Лювэну, а таксама й прадстаўнікі ўсіх большых беларускіх асяродкаў у Бэльгіі прыбылі ў Лювэн, каб ўрачыста адзначыць дзесяцігодзьдзе сьвятарскае працы паважанага а. д-р А. Смаршчка.

Сьвяткаваньне, згодна хрысьціянскага звычаю, пачалося Божай Службай у беларускай капліцы, якую адслужыў а. Смаршчок у саслужэньні грэцкага сьвятара а. Максімоса. Царкоўны хор, якім, як і заўсёды, кіраваў а. Робэрт, сьпяваў вельмі добра, бо на гэты дзень дабавіліся й калішнія харысты, што, кончыўшы ўнівэрсытэт, пайшлі працаваць.

Пасьля абедні вернікі Лювэнскага прыходу разам з прыбыўшымі гасьцямі сабраліся ў Беларускім Студэнцкім Доме, каб за агульным сталом падзяліцца думкамі, што незаўсёды бывае магчымым пры эміграцкіх умовах, а таксама, каб злажыць свае пажаданьні паважанаму Юбіляру.

У сьвяткаваньні прынялі ўдзел ня толькі Беларусы — былі таксама прадстаўнікі ўкраінскага грамадзтва, Грэкі й Расейцы. Аднак, ні гледзячы на прысутнасьць прадстаўнікоў розных нацыянальнасьцяў з рознымі палітычнымі паглядамі й перакананьнямі — сьвяткаваньне прайшло ў вельмі цёплай і шчырай атмасфэры. Можна было разьлічваць, што пры такой прыемнай атмасфэры сьвяткаваньне працягнулася-б да позьняе ночы, але ў праграме дня было яшчэ высьвячэньне памятніка сьв. пам. М. Равенскаму.

Трэба сказаць, што падобная ўрачыстасьць даўно ўжо не адбывалася ў Беларускім Студэнцкім Доме. З кажным годам беларуская студэнцкая група меншае, а разам зь ёю меншаюць і ўрачыстасьці розных імпрэзаў і сьвяткаваньняў.

Высьвячэньне памятніка

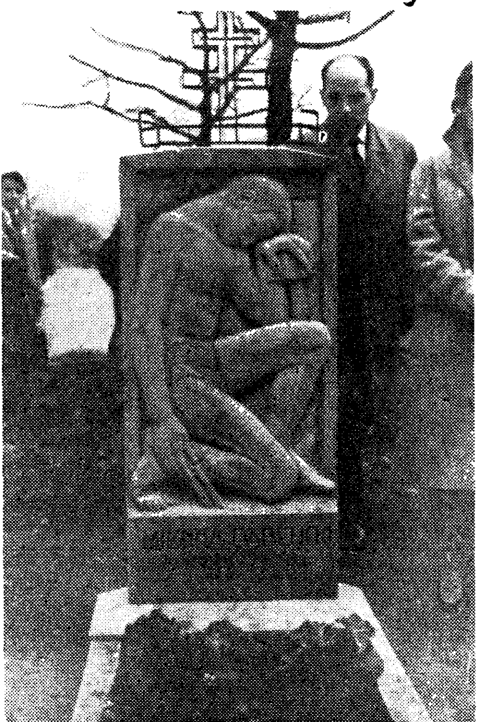
Выкарыстоўваючы нагоду прысутнасьці цэлага царкоўнага хору, а таксама прысутнасьці Беларусаў зь іншых асяродкаў, а. Смаршчок запрапанаваў прысутным пайсьці на лювэнскія могілкі, каб высьвяціць памятнік сьв. пам. М. Равенскаму.

Высьвячэньне адбылося а 3-яй гадзіне папаўдні, якое даканаў а. Смаршчок у васысьце а. а. Робэрта й Максімоса.

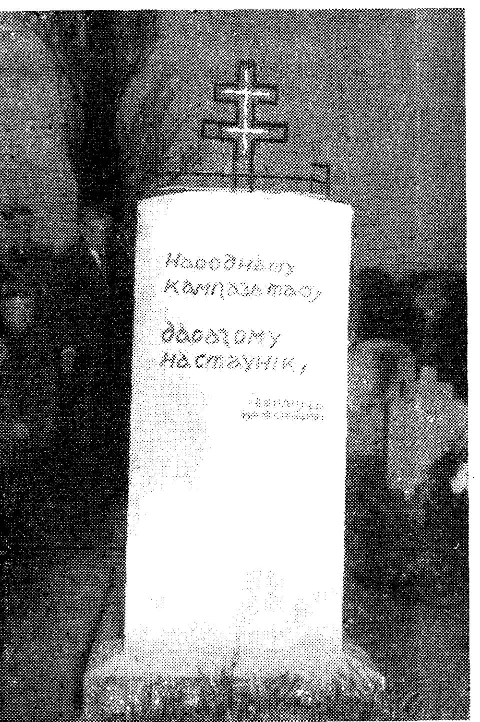
Памятнік прадстаўляе сабою суцэльны камень із скульптураю хлапца, леваю рукою абапертага на крыж, і з апушчаным камэртонам у правай руцэ. Унізу надпіс залатымі літарамі: «МІКОЛА РАВЕНСКІ. Засульле 5. XII. 1886». Лювэн 9. III. 1953. З адваротнага боку памятніка зіхаціць надпіс залатымі літарамі: «НАРОДНАМУ КАМПАЗЫТАРУ І ДАРАГОМУ НАСТАЎНІКУ» з подпісам: «БЕЛАРУСЫ НА ЧУЖЫНЕ». На камені ўстаўлены Эўфрасіньеўскі крыж, памаляваны на чорна, у сярэдзіне якога зьмешчаны Ярылаў крыж памаляваны на залаты колер. Усё разам вельмі добра гарманізуецца й робіць кампазыцыйную цэласьць гл. фатаграфіі.

Сам памятнік ёсьць выкананы беларускім мастаком М. Наўмовічам у Францыі. Перад тым, як прывезьці й уставіць на магілцы сьв. пам. Равенскага, памятнік гэты быў на выстаўцы скульптураў, арганізаванай Францускай Акадэміяй Мастацтва ў Парыжы, дзе ён заняў першае месца.

Нам, магчыма, нехта закіне, што сп. Равенскі памёр у 1953 годзе, а толькі ў 1960 годзе сабраліся паставіць памятнік. У нармальных умовах закід быў-бы зусім правільны. Але бяручы пад увагу, што нямногія з нас зарабляюць сабе на жыцьцё, дзякуючы сваёй спэцыяльнасьці, ня лічачы тых, што пакончалі ўнівэрсытэты ці каледжы ў заякіянскіх краінах і працуюць у сваёй галіне — такі адрэзак часу, сказаў-бы, ёсьць нават нармальным.

Памятнік М. Равенскаму

Той-жа памятнік з адваротнага боку

Чаму такое спазьненьне? Не ставала грошаў ці часу? Можна было-б адказаць адразу: так, не ставала і грошаў і часу. Некалі на наш заклік за матарыяльнай дапамогаю да беларускае эміграцыі, адгукнуліся ўсе, хто толькі знаў асабіста ці чуў аб сьв. пам. Равенскім. Аднак тых ахвяраў далёка не хапала, каб паставіць памятнік, на які заслугоўваў усімі паважаны кампазытар Равенскі. Найбольшы ўклад, уложаны ў пабудову памятніка, гэта ўклад сп. Наўмовіча, бо тых грошаў, што мы атрымалі ад беларускае эміграцыі, хапіла толькі на матарыял на памятнік. Можаце сабе ўявіць, колькі іх было! А колькі каштуе праца скульптара? Гэта ведае той, у каго была нагода мець дачыненьне із спэцыялістымі. На гэта мы грошаў ня мелі.

Да таго трэба дадаць, што сп. Наўмовіч, як і многія іншыя, не працуе ў сваёй спэцыяльнасьці, як скульптар. Над памятнікам працаваў тады, як на гэта яму пазваляў час. Вось таму й атрымалася так, што памятнік паставілі толькі пасьля шасьці гадоў пасьля сьмерці Равенскага.

Пацяшальным ёсьць, што ня гледзячы на падзел нашае эміграцыі на розныя палітычныя групы й групоўкі — на наш заклік адгукнуліся ўсе бяз розьніцы палітычных пагляду. З другога боку вельмі шкада, што мы ёсьць дружнымі толькі тады, калі прыходзіцца паставіць некаму памятнік, інакшай кажучы, прызнаём некага вартасным чалавекам і ўзорным Беларусам пасьля ягонай сьмерці. Вось, каб так дружна мы падтрымоўвалі ці хоць-бы стараліся падтрымаць гэтых людзей за жыцьця — мы былі-б болей вартасныя, чым мы ёсьць, і зрабілі-б болей для Бацькаўшчыны, чым мы зрабілі да гэтага часу, аднак добра, што хоць у вадным кірунку мы ёсьць дружнымі.

Ад імя Беларускага Студэнцкага Згуртаваньня ў Лювэне складаю ўсім ахвярадаўцам і Спадару Наўмовічу шчырае беларускае дзякую.

Тэкст і фота: Ул. Сьцяблевіч

Памятнік на магілу д-ра Аляксандры Орсы

У першую гадавіну сьмерці д-ра Аляксандры Орсы (памёр 2-га лістапада 1959 году) адбылося 6-га лістапада сёлета ўрачыстае высьвячэньне памятніка на ягонай магіле на беларускім магільніку ў Саўт-Рывэры.

З гэтае нагоды адбылася ў беларускім саборы ў Нью Ёрку абедня й паніхіда, якая была адслужаная Яго Высокапраасьвяшчэнствам архіяпіскапам Васілём у саслужэньні а. Рамана й а. Сьцяпана Войтэнкі зь Нью Брансьвіку.

Успаміны аб перадчасна памерлым д-ру Орсе абудзілі пачуцьцё суму, жалю й пашаны, якія адчуваюць усе Беларусы на эміграцыі: вучні, бацькі вучняў, сябры й прыяцелі. Таму ўсе, хто толькі мог, уважалі сваім абавязкам быць прысутнымі на паніхідзе й на магільніку, дзе два архіяпіскапы — Васіль і Пётр і два сьвятары — Сьцяпан і Раман адслужылі паніхіду й пасьвяцілі вельмі прыгожы памятнік з надпісам:

Доктар Аляксандар Орса
з Наваградчыны
нарадзіўся 26 ліпеня 1896 году — памёр 2 лістапада 1959 году.
Змагару за волю Беларусі, настаўніку ад удзячных вучняў, іхных бацькоў і прыяцеляў.
Хай сьняцца Табе родныя гоні.

Падчас урачыстасьці прыгожа сьпяваў хор, зложаны з харыстаў зь Нью Ёрку й Нью Брансьвіку пад кіраўніцтвам сп. М. Тулейкі. Ня гледзячы на вялікі холад, людзей на магільніку сабралася вельмі многа. Зь Нью Ёрку даслоўна ўсе пасьля паніхіды селі на машыны й рушылі за 36 міль у Нью Брансьвік.

Пасьля высьвячэньня памятніка сям'я памерлага запрасіла ўсіх прысутных на вячэру. Найбольшая заля ў Саўт Рывэры ледзь магла памясьціць усіх прысутных гасьцей. Вячэра пачалася малітваю архіяпіскапа Васіля, пасьля чаго вучні й прыяцелі памерлага ўспаміналі д-ра Орсу й ягоныя заслугі.

Старшыня Камітэту набыцьця памятніка сп. В. Шчэцька сказаў: «Год таму ад нас адыйшоў Вялікі Беларус, наш настаўнік сьв. пам. др. Аляксандра Орса, які даў кірунак у вучоны сьвет вялікай колькасьці моладзі. Ягоныя вучні, здабыўшы вышэйшую асьвету, — у тым ліку й я — высока цэняць і ніколі не забудуць нашага дарагога дырэктара Беларускай Гімназіі імя Янкі Купалы ў Нямеччыне. Сьв. пам. др. Орса дапамагаў дзецям нашай бацькаўшчыны выбрацца зь цемнаты, накінутай чужынцамі, ды гэтым самым ськівоўваў іх на шлях змаганьня. Каб адзначыць памяць аб дадагім Вялікім Беларусе й настаўніку, былыя ягоныя вучні, іхныя бацькі ды вялікае кола прыяцеляў і ўзьнесьлі гэты скромны памятнік на ягонай магіле».

У гэткім-жа сэньне былі прамовы д-ра Б. Рагулі — аднаго зь ініцыятараў і заснавальнікаў фонду грамадзкага памятніка, і інж. М. Рагулі — актыўнага працаўніка ў Камітэце па зборцы ахвяраў на памятнік і аднаго зь першых вучняў сьв. пам. д-ра Орсы. Абодвы прамоўцы падчыркнулі вялікія заслугі д-ра Орсы, як чалавека, настаўніка й выхаваўцы ў Наваградзкай Беларускай Гімназіі.

Сп. М. Тулейка падчыркнуў, што сьв. пам. д-р Орса заўсёды будзе ўспамінацца сям'ёю, вучнямі, знаёмымі й вялікай колькасьцю Беларусаў за ягоную дзейнасьць, адданасьць і любоў да Бацькаўшчыны. «Асабіста я пазнаў д-ра Орсу ўжо ў Нямеччыне. Быў сьветкаю ягоных натугаў ня дапусьціць Беларускі Япіскапат да пераходу ў Расейскую Зарубежную Царкву. Бачыў ягоны актыўны ўдзел у дзейнасьці Рады БНР ды ўдзел у многіх беларускіх арганізацыях як у Нямеччыне, гэтак і ў Амэрыцы. Нажаль праца ў грамадзкіх арганізацыях у вапошнія гады прыносіла яму і шмат няпрыемнасьцяў. Вялікі нялад у некаторых арганізацыях даймаў д-ра Орсу да глыбіні душы. Ён няраз адкрыта змагаўся з тым, што ўважаў нягодным у нашай дзейнасьці. Але кажны, хто знаў д-ра Орсу, заўсёды сустракаў яго як брата, сябру й памочніка ў кажнай бядзе.

Апрача вышэй успомненых, з прамовамі аб сьв. пам. д-ру Орсу выступалі яшчэ сп. сп. Ф. Родзька, Ул. Русак і К. Мерляк, якія, як і папярэднія прамоўцы, прыводзілі на памяць вялікія заслугі памерлага для беларускай нацыянальнай справы.

Ф. Р.

Нацыянальная ахвярнасьць годная прыкладу

Сакратарыят Фінансаў Рады БНР выражае сваю падзяку за нацыянальную ахвярнасьць Беларусаў — сяброў і не сяброў Рады БНР у Мюнхэне і іхную выдатную падтрымку Фонду Беларускае Сэкцыі Гішпанскага Нацыянальнага Радыя ў Мадрыдзе. За пэрыяд ад месяца верасьня 1958 году да лістапада 1960 году ўлучна заплачана ўсімі сябрамі Рады ў Мюнхэне 4 735 нямецкіх марак і не сябрамі — 2 635 нямецкіх марак, **разам 7 370** нямецкіх марак.

З прыемнасьцю трэба адзначыць і пастанову Згуртаваньня Беларусаў штату Іллінойс (ЗША), паводля якой Беларусы гэтага штату згадзіліся плаціць на фонд Беларускае Сэкцыі Гішпанскага Нацыянальнага Радыя ў Мадрыдзе па 50 даляраў у месяц, пачынаючы ад лістапада 1960 г.

Сакратарыят Фінансаў спадзяецца, што й іншыя арганізацыі й паасобныя грамадзяне Беларусы пойдуць сьледам успомненых асяродзьдзяў і спрычыняцца да ўтрыманьня гэтак важнай галіны нацыянальнай дзейнасьці.

Сакратарыят Фінансаў Рады БНР

МАЕ ДУМКІ

Пана горах сьнягі паляглі,
І даліны ўбраліся ў белі, —
Мае-ж думкі, як толькі маглі,
Хутка зь ветрам у даль паляцелі.

Паляцелі у даль, дзе няма
Гэтых гор — вартаўнічых няволі,
Дзе ня гэтак сурова зіма,
Дзе прыняў я і жыцьце і долю.

Паляцелі спытаць, паглядзець:
Як жывецца на роднай старонцы?
Як той брат-Беларус мой жывець?
Ці высока узьнялася сонца?

Там-жа ўсё, як раней, як было:
Беднасьць, ціша кругом і цямнота.
Дзе там шчасьце! — Жыцьцё зацьвіло.
Як наверсе якое балота.

Сонца нізка — ня грэе зусім
І зусім-жа ня сьвеце бязмала:
Раз блісьне дзе-ня-дзе — і паўсім.
І ізноўку свой твар захавала.

Колькі-ж будзеш ты спаць? Не пара
Табе, часам, мой браце, праспацца,
Каля бацькаўскіх ніў і двара
Працаваць ізноў шчыра узяцца?

І усё, што утраціў сплючы,
Пазьбіраці да роднае хаты?
Годзе спаць! і ня будзе начы,
Будзеш вольны, разумны, багаты!

І высокае сонца тады
Будзе працу тваю аглядаці,
І пазбудзешся крыўд і нуды, —
Будуць людзі цябе шанаваці.

1910

НАВАКОЛ...

Сьнягі, ляды,
абрус жуды,
назаўсягды,
на вечны час
ляглі.

Гара, скала
наўкол лягла
і узрасла, —
паўскрайны пас
зямлі.

Узрос на ёй
вялізаў-хвой,
туману з мглой
прытулак, лес
стары.

Прадзіўны мур
нярушных хмур,
як той каптур,
на бор узьлез
з гары.

І сонца сьвет
здалёку, згэт! . . .
нябёс прывет,
ня здужыць к нам
дайсьці.

Адны вятры
праз хмар муры
лятуць з гары
праз лес той сам,
гусьці.

І разам зь ім
на жах благім
і добрым, ўсім,
тужлівы сьпеў
вядуць:

«Засьні, засьні . . .
у ноч ўсе дні
пераманні
і нас ня гнеў,
ня гудзь.

Скалей, як лёд,
на сотні год
і сэрца лёт
спыні, вярні
да сну . . .

А сонца сьвет,
здалёку, згэт: . .
зь нябёс прывет —
мана. Гані
ману!

Гані. Раі
тых дум спыні,
і жаль стаі,
і кінь зь пяшчот
у цьмы.

На сьвет адны
тваe паны
і вартаўны
табе пачот —
то-ж мы».

1912

ВЕТРУ

Ветру, ветру вольны,
Стой, зрабі паслугу!
Буду спосаб меці, —
Аддзякую другу.

Зьлётай, лёгкі, борзда
Ў край, адкуль я родам, —
Бацьку, матку ўбачыш,
Мілую заходам;

Убачыш гэнам, ворле,
Ў краі тым — старонцы:
Брат мой Беларусін
Гібее бяз сонца.

Ім усім паклонам
Нізкім ты скланіся, —
Хай жывуць, красуюць . . .
А потым вярніся.

Гэтта скажаш, браце,
Мне, што там пабачыў.
Буду спосаб меці, —
Паглядзіш, — аддзячу!

1909

(Далей будзе)

Два юбілеі

(Заканчэньне з 6-ай бач.)

на савецкай тэрыторыі. Тады наіўнае захапленьне «вызваленьнем» і «задзіночаньнем» было моцным, дык і нічога дзіўнага, што Цітовіч прыняў актыўны ўдзел у саветызацыі культуры Заходняй Беларусі. Ён зарганізаваў у вёсцы Вялікае Падлесьсе самадзейны народны хор, зь якім выступіў з новаю песьняю, ужо на савецкую сучасную тэматыку: «Нам прыслала Масква падкрапленьне». Астаецца незразумелым, як знаток беларускага песеннага фальклёру мог ня толькі дапусьціць, але й актыўны прыймаць удзел у стварэньні (пэўне-ж, і музыка «народная» была кампаноўкай самога Цітовіча) такой яўнай хвальшыўкі, голай агіткі, разьлічанай толькі на прапагандовы эфэкт:

Нам прыслала Масква падкрапленіе,
Усім фронтам пайшлі ў наступленіе...

Ужо два гэтыя радкі выяўляюць усю сутнасьць гэтак званай народнай (у запраўднасьці псэўданароднай) вуснай творчасьці, засьмечанай яўнымі русыцызмамі. Такая-ж была й музыка песьні.

Аднак савецкаму ўраду песьня прыйшлася па густу, і яе расхваліла навет цэнтральная бальшавіцкая «Правда». Хор вёскі Вялікае Падлесьсе, а зь ім і ягоны кіраўнік Цітовіч уступілі на шлях савецкай кар'еры, пабывалі ў Маскве, у цэлым радзе саюзных рэспублік, сталіся ведамымі далёка за межамі Беларусі.

Гэта й быў зваротны пункт у дзейнасьці Цітовіча. Мы, праўда, ня думаем, каб ён закінуў працу па зьбіраньні беларускага фальклёру з клясычнай спадчыны ці па дасьледваньні асаблівасьцяў ягонай нацыянальнай пабудовы. Але гэтая дзейнасьць адыйшла за кулісы, а на першы плян у васнову клалася праца на карысьць савецкай палітычнай прапаганды й русыфікацыі. Кніжка «Мастацтва Беларусі», выдадзеная перад 1955 годам, інфармуючы аб дзейнасьці Цітовіча, проста кажа: «Пяршынство належыць Цітовічу ў дасьледах і навуковым раскрыцьці ўзаемных сувязяў беларускага фальклёру з рускім і ўкраінскім». Ня думаем, што дасьледы **агульнай** расейскай культуры, куды ўпіхаецца гвалтам і беларуская з украінскай, супольных агульных карэньнях і традыцыях могуць разьлічваць на назву навуковых.

Цітовіч пайшоў і яшчэ далей, ён стаўся «глашатаем» савецкага фальклёру, што, як ён сам кажа, «разьвіваўся пад дабратворным уплывам рускай народнай творчасьці». Цітовіч штампаваную, чужую Беларусі частушку, гэбрыдыйную песьню-бадрачок уздымае на п'едэстал, узводзіць у шэдэўры народнай творчасьці. Ён не задумваецца прапанаваць ствараць новыя савецкія словы для клясычнай беларускай песьні, падводзячы такія сурагатныя нізкапробныя прыёмы пад творчасьць, пад навуковую працу.

Больш гэтага! У сваім артыкуле «Песьні шчасьця», дзе ён сыпе славахвалу савецкім песьням-дрындушкам і частушкам, Цітовіч становіцца на шлях дыскрыдытацыі клясычнай народнай песеннай спадчыны, зводзячы яе перад новай хвальшыўкай на нізкую прымітыўную ганебную ступень. Цітовіч тут разьбівае ўсё тое, чаму ён калісьці пакланяўся.

За ўвесь гэты зьдзек над беларускімі народнымі скарбамі Цітовіча добра ўзнагародзіла савецкая ўлада. Пасьля вайны, за якіх-небудзь дзесятак год, яна ўзьняла Цітовіча на вяршыні беларускага савецкага Алімпу, ён мае некалькі ордэнаў, высокіх годнасьцяў і ўзнагародаў. І вось цяпер сьвяткуецца 50-цёхгадовы юбілей актыўнага савецкага прапагандыстага.

Мы, аднак, будзем аб'ектыўнымі. Нам, зразумела, няма чаго захапляцца апошняй дзейнасьцяй Цітовіча, яна ня нашая, яна антынародная. Але мы ня хочам забыцца і тэй працы Цітовіча якая прынесла, а можа і яшчэ прынясе шмат карысьці для нашай Бацькаўшчыны. Хто ведае, што адчувае сам юбіляр Цітовіч і якую палавіну свайго жыцьця й працы лічыць ён запраўднай? Чужая душа — цёмны лес. Аднак мы дастаткова ведаем савецкія ўмовы, у якіх робіцца перахварбаваньне чалавека й мастака, нараджаецца падвойнае жыцьцё і падвойная дзейнасьць. Хочацца верыць, што і тут, з гэтым юбілеем выйшла якраз так.

Мікола Куліковіч

УВАГА! УВАГА!

ПАДПІШЧЫКІ «БАЦЬКАЎШЧЫНЫ» Ў КАНАДЗЕ

Прашу тых, што жывуць па-за Таронтам паведаміць мне, хто хоча атрымаць апошнім часам выданыя кніжкі «Вянок» Багдановіча й «Дабрасельцы» Кулакоўскага, ды й раней выданыя. Сьпіс і цэны кніжак будуць перасланыя на жаданьне.

Усіх падпішчыкаў, залягаючых з аплатаю газэты, прашу аплаціць даўгі.

Пішачы на наш адрас, просім не забывацца стаўляць нумар паштовай акругі «6». Такім чынам адрас будзе:

K. Akula
57 Riverdale Ave.
Toronta 6, Ont. Canada

Слуцкая гадавіна ў вольным сьвеце

У ПАРЫЖЫ

У нядзелю, 20-га лістапада г. г., зь ініцыятывы Галоўнае Ўправы А. Б. Р. Ф., у Парыжы адбылося ўрачыстае сьвяткаваньне 40-х угодкаў Слуцкага паўстаньня.

На 11-ую гадзіну раніцы сябры А. Б. Р. Ф. ды госьці-Беларусы з ваколіцаў Парыжа зьехаліся ў беларускай капліцы Сьв. Людовіка, каб разам памаліцца за душы палеглых змагароў за вызваленьне нашае Бацькаўшчыны. Пасьля кароткае абедні, над імправізаванай магілкай, упрыгожанай кветкамі, крыжам ды бел-чырвона-белай стужкай з надпісам: «За тых, хто загінуў, каб жыла Бацькаўшчына», Айцец А. Маскалік адслужыў паніхіду ды ў шчырых, хвалюючых словах свайго казаньня да прысутных накрэсьліў вялікае рэлігійнае й нацыянальнае значэньне змагарнага шляху Беларусаў, а чын палеглых удзельнікаў Слуцкага паўстаньня узьняў на вышыню яскравага прыкладу самаахвярнасьці, які натхняе сяньня наш Народ на здабыцьцё свае Незалежнасьці.

А 15-ай гадзіне, у памешканьні C. F. T. C., Старшыня Галоўнае Ўправы А. Б. Р. Ф. сябра М. Наумовіч адчыніў урачыстае паседжаньне. Усе прысутныя адпялі беларускі нацыянальны гімн ды ўшанавалі памяць палеглых змагароў за Незалежнасьць нашае Бацькаўшчыны хвілінай маўчаньня. Сябра В. Міцкевіч адчытаў зьмястоўны рэфэрат на тэму: «40-ыя ўгодкі Слуцкага паўстаньня». У сваім рэфэраце, грунтоўна прааналізаваўшы гістарычныя дакуманты з часоў гэтае вялікае нацыянальнае падзеі, рэфэрэнт зьвярнуў увагу прысутных і на тое, што чын гэраічных Случчакоў зьявіўся натхняючым стымулам да бесьперапыннага, 40-гадовага змаганьня з панаваньнем камунізму на нашай Бацькаўшчыне. Навязваючы гэтую тэму да сяньняшніх дзён, ён зазначыў, што справа вызваленьня нашага Народу ёсьць сяньня актуальнаю ў вольным сьвеце й што недалёкі ўжо той час, калі ахвярнасьць Беларусаў будзе ўзнагароджаная канчальнаю перамогаю адвечнага народнага ідэялу — Незалежнасьці Беларусі.

Сп. Прэзыдэнт Б. Н. Р. інж. Абрамчык, які прысутнічаў на гэтым урачыстым паседжаньні, у сваім выступе пасьля рэфэрэнта зрабіў шырэйшы агляд зь дзейнасьці нацыянальных вызвольных сілаў, як на тэрыторыі паняволенай Бацькаўшчыны, гэтак і па-за ейнымі межамі. Ён падчыркнуў, што, дзякуючы дыпляматычным высілкам Беларусаў, Заходні сьвет здае ўжо сабе справу зь неабходнасьці прызнаньня незалежнасьці Беларусі, якая знаходзіцца ў горшым каляніяльным ціску, чымся народы Афрыкі. Нядаўны выступ прадстаўніка Філіпінаў у ЗН супраць бальшавіцкага каляніялізму, выступ, які заўдзячваецца стараньням Парыскага Блёку, зьяўляецца вельмі характэрным у новым кірунку дыпляматычных дзеячоў Захаду, якія зразумелі сяньня сутнасьць змаганьня з бальшавізмам паняволеных народаў. Сп. Прэзыдэнт БНР закончыў свой выступ перакана765ньнем, што апошнія здабыткі Беларусаў на міжнародным дыпляматычным форуме яшчэ больш згуртуюць сьведамых людзей вакол беларускіх грамадзкіх арганізацыяў ды зьявяцца новым стымулам у вахвярнай дзейнасьці нашае эміграцыі на карысьць нашага шматпакутнага Народу.

На заканчэньне Ўрачыстага паседжаньня, прысьвечанага 40-ым Угодкам Слуцкага паўстаньня, у знак ахвярнасьці, прысутныя зложылі 14 000 фр. на падтрымку беларускай рэдакцыі пры гішпанскай радыястанцыі ў Мадрыдзе.

Аўген Кавалеўскі

У ТАРОНЬЦЕ

Як і мінулымі гадамі, беларускія арганізацыі Таронта сёлета наладзілі супольнае сьвяткаваньне 40-ой гадавіны Слуцкага Паўстаньня. Адбылося яно ў нядзелю 27-га лістапада.

Пераклічку загінуўшых чытаў сп. Я. Пітушка. Пасьля таго адсьпявалі «Сьпі пад курганам гэрояў» і ўшанавалі памяць Змагароў хвілінная цішынёй. Асноўны цікавы даклад меў д-р Жук. Дэклямавалі: сп-ня д-р Раіса Жук — Купалаў «Суды», Паўлюк Пашкевіч — Гаруноў «Ты мой брат» і Пітушкаў сын — Купалаў «Забраным». Два прыгаданыя хлапцы дэклямавалі добра. Трэба іншым дзеткам браць зь іх прыклад. Наканец адсьпявалі нацыянальны гімн, а пры выхадзе ўдзельнікі ськінуліся, колькі ў каго кішэня пазволіла, на калядны падарак для беларускіх інвалідаў-вэтэранаў у Нямеччыне. Сабралі каля 20 дал. І за гэта ўсім дзякуй.

Адно шкода. На акадэміі малавата было людзей. Праўда, ўчора-ж былі запусты, але гэта надта непаважная прычына, каб пасьля, замест ушанаваць памяць Гэрояў, хварэць жыватамі.

У тую самую нядзелю ў беларускіх царквах былі адслужаны адмысловыя сьв. Паніхіды за Слуцкіх Гэрояў.

М. К-р

У СУДБУРЫ (КАНАДА)

Дня 26 лістапада сёлета ўсе Беларусы гораду Судбуры зыйшліся ў Украінскай Праваслаўнай Царкве, дзе была адслужаная вячэрня й паніхіда па Гэроях якія зложылі сваё жыцьцё за вызваленьне й дзяржаўную незалежнасьць Бацькаўшчыны. Прысутныя Беларусы й Украінцы шчыра ізь сьлязамі ў вачох маліліся за загінуўшых Гэрояў і за памыснасьць вызвольнае справы беларускага народу. Настаяцель мясцовай украінскай царквы а. Тарас, які служыў паніхіду, пасьля Божае Службы сказаў прыгожае казаньне, у якім падчыркнуў глыбокі патрыятызм і гэройскія чыны адважных Случчакоў.

А гадзіне 8-ай вечарам у прыватным памешканьні аднаго ізь сяброў мясцовага аддзелу Згуртаваньня Беларусаў Канады, пасьля ўшанаваньня памяці загінуўшых Гэрояў і праслуханьня прынагоднага дакладу старшыні Аддзелу, супольна спажылі пабагаслаўленую а. Тарасом вячэру, якую прыгатавалі нашыя паважаныя спадарыні. Гутаркі на розныя беларускія тэмы працягваліся да познае ночы.

Наступны дзень, 27-га лістапада быў прысьвечаны ўшанаваньню памяці нашых дарагіх сяброў, сьв. пам. Адама Кахаўца, Тодара Шульгі й Ф. Баслыка, якія передчасна адыйшлі на вечны супачынак. Пасьля Божае Службы амаль цэлая беларуская калёнія ў Садбуры й некаторая колькасьць нашых сымпатыкаў зь іншых нацыянальнасьцяў паехалі на магільнік, дзе былі зложаныя вянкі й адпраўлены малебен на кажнай магілцы памерлых.

К. Д.

Фэльетон

Пачатак соцрэалістычнай навэлі...

Некалі трапіла нам у рукі адна амэрыканская навэля. Аўтар пачынаў яе прыблізна гэтак: «Містар Джонсан сядзеў у сваей раскошнай канторы новапабудаванага трохмільёндаляровага будынку й, выцягнуўшы ногі на столік, пазіраў то на свае дваццацідаляровыя чаравікі й новенькія двухдаляровыя скарпэты, то, пазяхаючы, кідаў вокам у вакно й меркаваў, ці не пайсьці й сесьці ў сваё трохтысячдаляровае аўта й наведаць сваю сяброўку...» Гэнай даляровасьцю, магчыма, аўтар хацеў падчыркнуць матарыялізм містара Джонсана. Хто ведае... Далей мы ня чыталі.

Прыгадваецца гэта ў сувязі з тым, што шмат гэтак званай папулярнай, ці, як некалі дома ў нас называлі — бруковай літаратуры якраз і прысьвечана ў Амэрыцы тэй «даляровасьці» ды палавым справам, крыміналістыцы ну і... каўбоям.

Чамусьці ў сувязі з вышэйшай згадкай усплывае ў нас на думку гэтак званая літаратура з другога боку, адтуль, дзе даганяюць, пераганяюць, надойваюць, перавыконваюць, ад сьвінаматак маюць па трыццаць шэсьць парасят і іншыя нябыліцы. Як гэна літаратура называецца, чытач згадаў — СОЦРЭАЛІСТЫЧНАЯ.

Як ведама, пісаць у плыні соцрэалістычнай — справа даволі кудлатая, але зводзіцца прыблізна да наступнага: трэба ведаць генэральную й пабочныя лініі партыі (гэта самая першая перадумова!), ды мець добры нюх. Героі ў васноўным тыя самыя: геройскія ў працы й ашчасьліўленыя калгасьнікі або хвабрычныя работнікі з аднаго боку й адстаўшыя ад прагрэсу мадэрнай савецкай дзяржавы, дыхаючыя перажыткамі старога й няжыцьцёвага элемэнты — з другога. Калізія й будуецца на аснове сутыкненьня ці сужыцьця гэтых двух, прычым, як правіла, заўсёды мусяць перамагаць першыя. Формула лёгкая. Ну, а калі йдзе аб іншае... Зрэшта, чаго там распаўзацца. Хто з вас цікавіцца, таму раім прачытаць і ператравіць хоць адно апавяданьне.

Здаецца, што перад некаторымі з ашчасьліўленых і найбольш «вольнымі з вольных» савецкімі беларускімі пісьменьнікамі стаіць небясьпека, што можа абрыдзець шаблён, яловым стацца ўяўленьне й проста звузіцца шырокі гарызонт тэматыкі. Дык і церабі тады галаву. З чаго-ж жыць будзеш?

Бяручы гэта пад увагу, сьпяшым на дапамогу. Спроба наша мо й ня надта ўдалая ды й занадта сьціплая, але, прабачце-ж, таварышы, колькі-ж здарова думаючы й вольны чалавек стравіць можа. Мы пакуль адно з пачаткам навэлі. Захоўваем савецка-беларускую жаргоншчыну й пэўна-ж, чытаючы ўважненька, намацаеце там і не такі ўжо тонкі хрыбет соцрэалізму. Ага, і адна яшчэ заўвага: пачатак нашае навэлі можа выкарыстаць хто з вас жадае, адно, калі-б атрымалі хрушчоўскую (ці якая там цяпер у вас?) прэмію, аддаць на фонд дапамогі для шчасьлівых калгасьнікаў.

Дык вось слухайце:

Рана-раненька, бо яшчэ на золаку, устала пасьля выхаднога дня герой сацыялістычнай працы, першая зь першых пасьлядоўніц Гаганавай, кандыдатка ў дэпутаткі Вярхоўнага Савета БССР, зьвеньнявая калгасу «Чырвоная Макаўка» товарышка Хвядося Перадавіцына. Чуваць было, як у калгасным куратніку наперабой надрывалі глоткі, быццам стараючыся выканаць і перавыканаць усе нормы пяяньня, калгасныя пеўні-ўдарнікі.

Зьвеньнявая засьвяціла электрычную лампачку, наліла зь вядзёрка ў гаршчок вады й запаліла навюсенькі, нававыпрадукаваны заводам «Спутнік», жоўты прымус. Паставіла на агонь гаршчок з вадой і ўвіхалася засьцілаць пасьцелю.

У памяці стаяў яшчэ позны ўчарашні калгасны мітынг. Быў ён надта людны. Пратэставалі супраць умяшаньня Касалупіі ў нутраныя справы Калямбурыі. Доўга кіпела народнае абурэньне. Пасьля доўгіх «прэній» па дакладу агітпрофа таварыша Цюлькіна, аднагалосна прынялі пратэст, паслаўшы яго разам з прывітаньнямі таварышу Хрушчову ў Маскву. Пасьля агітпроф таварыш Цюлькін абвесьціў, што ад новага года амэрыканскі далар будзе каштаваць толькі дзевяноста рускіх капеек. Агітпроф паясьніў, што Савецкі Саюз ужо пераганяе Амэрыку па прадукцыі і ўсюды і таму амэрыканскія грошы ўпалі на цане. Гэта ўсіх надта абрадавала й радасьць тая вылілася ў стыхійную дэманстрацыю адданасьці вернай і любімай камуністычнай партыі, яе мудраму рукаводзтву й асабіста й найбольш таварышу Мікіту Сяргеевічу Хрушчову.

Хвядося Перадавіцына лічылася лепшай гаганаўкай ня толькі ў калгасе, але і ў ваколіцы, нескажонным шляхам ішла насустрач партыйным дырэктывам і сьвяціла прыкладам усім іншым. Нездарма цяпер, яшчэ й сяньня рана, адчувала вялікі гонар у гэтай перамозе над капіталістычнай Амэрыкай, бо ведала, што да гэнай перамогі і яна ўлажыла сваю маленькую частачку. Апранаючы матар'ялшырпатрэбаўскую спадніцу й кофту ды сельснабторгаўскія чаравікі, яна з удзячнасьцю глянула на любімае чало Мікіты Сяргеевіча, што красаваўся над столікам на сьцяне.

Вада ўжо кіпела. Засыпаўшы чаю й пасёрбаўшы з кускавым цукрам, яна ўвішыста накінула падношаную фуфайку, ды ўзяла ў кішэню блакнот перадавіцы-гаганаўкі. Калі адчыніла дзьверы, спасьцерагла, што дзень завязваўся пагодны. З суседніх хат шчасьлівыя калгасьнікі, натхнёныя яшчэ прадукцыйнатворчай прамовай таварыша Хрушчова па поваду візыты ў Маскве прадстаўнікоў Дэмакратычнай Карэйскай Рэспублікі, выскаківалі зь дзьвярэй быццам тое каменьне зь дзіцячых рагатак.

Зьвеньнявая-гаганаўка Хвядося Перадавіцына кінулася на поле крокам усесаюзнага спартсмэна СССР, алімпійскага чэмпіёна, слаўнага бягуна таварыш Перагонава. Там чакала нявыбрана яшчэ бульба, а тут ужо надыходзіл прымаразкі. Датэрмінова выбраць здаць дзяржаве бульбу! — гучэла апош няя інструкцыя роднай партыі.

Толькі мінаючы калгасныя хлявы Пе радавіцына звольніла кроку. За драц ной агарожай сакаталі куры, што н несьлі ўжо на 120% нормы яек, пас седзтву жвякалі гусі, што сёлета заб вязаліся здаць і пераздаць усё пер'е пух дзяржаве, а за сьцяной задаволе рохкала сьвінаматка, што вось нядаў павялічыла сьвіное жыхарства ка гасу «Чырвоная Макаўка» на 26 парас У кароўніку завіхаліся ўжо, выліваю ў бітоны першыя вёдры пахкага й см нога сырадою, маладыя даяркі. Адно ровы-перадойкі таўкліся ў вузкім, пытамі выбітым, катушку каля абор сьцяны.

Перадавіцына, ступіўшы на буль нішча, мінут дзесяць пачакала на ботніц, распрадзяліла барозны й х лася за каліва. Увачавідкі напаўня адношаныя на вазы мужчынскімі ру кошыкі. Хвядося, быццам той адва палкаводзец у баі, хутка апярэдзіла й павяла іншых. Толькі калі скончыла даўгую баразну, выпрасталася й агленулася навокал.

Усход азарыла, выкаціўшаеся з-за зубатага лесу, чырвонае сонца. — Якое шчасьце і ўцеха, падумала зьвеньнявая — гаганаўка, — працаваць для роднай і любімай партыі й для народу! Выканаем і перавыканаем, дагонім і перагонім, у срок дзяржаве здадзём і сабе даволі будзе. Абы айчына наша свабодная, красавалася й славілася, мацнела й расла!

Міхась Козыр

БАЦЬКАЎШЧЫНА

Беларускі тыднёвік палітыкі, культуры і грамадзкага жыцьця.

Выдавец: Уладзімер Бортнік

РЭДАГУЕ КАЛЕГІЯ

Артыкулы, падпісаныя прозьвішчам або ініцыяламі аўтара, не заўсёды выражаюць пагляды Рэдакцыі. Незамоўленыя рукапісы назад не зварочваюцца. Рэдакцыя адказвае на лісты толькі пасьля далучэньня паштовае маркі або міжнароднага паштовага купону.